45

ఈశావాస్యోపనిషత్తు

రచయిత :

డాక్టర్ వేదాంతం శ్రీవిష్ణుభట్టాచార్య, M.A., Ph.D.,

ప్రచురణ :

వేదాంత నిలయ పబ్లికేషన్స్

తిరుపతి

ఈశావాస్యోపనిత్తు

డాక్టర్ వేదాంతం శ్రీవిష్ణుభట్టాచార్య, M.A., Ph.D.,

వేదాంత నిలయ పబ్లికేషన్స్
తిరుపతి

ఈశావాస్యోపనిషత్తు

ప్రథమ ముద్రణ 1995

కాపీలు : 1000

వెల: 20 రూపాయలు

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం ఆర్థిక సహాయంతో ప్రచురణ

పబ్లికేషన్స్

వేదాంత నిలయ పబ్లికేషన్స్
తిరుపతి

ముద్రణ

కీర్తి ప్రింటర్స్
98, ప్రకాశంరోడ్, తిరుపతి

మహా విద్వాన్
కులపతి
పండిత రత్న
సాహిత్య రత్న
ఆగమ రత్న
ఆగమ విద్యా సార్వభౌమ
విద్యా భూషణ
పండిత శిరోమణి
తర్క వేదాంత సార్వ భౌమ
చతుశ్శాస్త్ర మహావిద్వాన్
ఆర్ష విద్యా వాచస్పతి
న్యాయ రత్నా కర
మహా మహోపాధ్యాయ

బిరుదాంచితులు అస్మత్ పితామహపాదులు

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం ఆస్థాన విద్వాంసులు అయిన

కీ.శే. పండిత వేదాన్త జగన్నాథాచార్యుల వారి

దివ్యస్మృతికి భక్తి ప్రపత్తులతో

అంకితం.

ఉపోద్ఘాతం

భారతీయ సంస్కృతీ పరిరక్షణకు ఆవిర్భవించింది సంస్కృత వాఙ్మయం. మానవుని విజ్ఞానము దశ దశలుగా విస్తరిల్లి సృష్టికి మూలకారణమైన బ్రహ్మపదార్థమును గుర్తించెడి స్థితికి సోపానమార్గమైంది ఈ వాఙ్మయం. అందుకే ఇది సంస్కారయుక్తమని, విజ్ఞాననిధి అని, ఆర్ష వాఙ్మయమని అనేకులు అనేక విధములుగా వర్ణించియున్నారు. ఈ సంస్కృత వాఙ్మయంలో ప్రధానంగా అన్నింటికీ ఆధారభూతములైనవి వేదములు. ఇవి సాక్షాత్తూ పరమాత్ముని ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసాలు. ఇవే స్మృతీతిహాస పురాణ కావ్యాదులకు ఆధారాలు. ఈ వేదములు పరంపరా గతములగుటచే వీటికీ శృతులని పేరు. ఈశృతులు ప్రధానంగా ఋగ్యజుస్సామాథర్వణములని నాలుగు విధములు. ఇందు ప్రాచీనమైనది ఋగ్వేదము. ఈ ఋగ్యజుస్సామాథర్వణములకు క్రమముగా ఆయుర్వేద, ధనుర్వేద, గాంధర్వ వేద, స్థాపత్యవేదములు ఉపవేదములుగా ప్రసిద్ధికెక్కినవి.

ఒక్కొక్క వేదమునకు సంహిత బ్రాహ్మణ ఆరణ్యకములని నాలుగు విభాగములు కలవు. అందు సంహితలు కేవలము మూలమంత్రములు. ఇవి పారాయణాదులకే కాక అధ్యయన అధ్యాపనాదులకు ఆయాకర్మలలో మన్త్రోచ్చారణకు వినియోగపడును. ఆ తరువాతవి బ్రాహ్మణాలు. ఇవి కర్మకాండకు ఉపయుక్తములైనవి. అనేకరకములైన యజ్ఞవిధులన్నీ ఈ బ్రాహ్మణాలయందే కన్పడును. ఆ పైవి ఆరణ్యకాలు. వాన ప్రస్థాశ్రమ సంయుక్తులు అరణ్యమునందు సంచరించుచు భగవంతుని గూర్చి చింతన చేయుటకు ఉపయుక్తములైనవి. భగవంతుని గూర్చి చింతనావిశేషములే ఈ అరణ్యకాదులందు అధికంగా ప్రతిపాదింపబడినవని చెప్పవచ్చు. ఆ తరువాతవి ఉపనిషత్తులు. ఇవి మానవుని సంస్కరించి సాధుమార్గమున పయనింప చేయుటకు, లక్ష్యసిద్ధికి ఉపయోగపడును. సంహితాబ్రాహ్మణాదులలో ఈ ఉపనిషత్తులకు ఒక ప్రత్యేక స్థానము కలదు. ఒక్కొక్క వేదమునకు సంహితములు, బ్రాహ్మణములు, ఆరణ్యకములు అనేకములున్నట్లు ఉపనిషత్తులు కూడా అసంఖ్యాకములుగా కలవు. అవి.

ఉపనిషత్తులు :

ఈశ, కేన, కఠ, ప్రశ్న, ముండ, మాండూక్య, తైత్తిరీయ, ఐతరేయ, ఛాందోగ్య, బృహదారణ్యక, బ్రహ్మ, కైవల్య, జాబాల, శ్వేతా శ్వేతర, హంస, అరుణిక, గర్భ, నారాయణ, హంస, బిందు, నాద, శిర, శిఖ,

మైత్రాయణి, కౌషీతకీ, జాబాల, తాపిని, కాలాగ్ని రుద్ర, మైత్రాయి, సుబాల, క్షుర, మంత్రికా, సర్వసార, నిరాలంబ, రహస్య, వజ్రసూచిక, తేజ, నాద, ధ్యాన, విద్యా, యోగతత్వ, ఆత్మభోధక, పరివ్రాజ, త్రిశిఖీ, సీతా, చూడ, నిర్వాణ, మండల, దక్షిణ, శరభ, స్కంధ, మహానారాయణ, నారాయణ, రహస్య, రామపతన, వాసుదేవ, ముద్గల, శాండిల్య, పైంగల, భిక్షు, మహా, శారీరక, శిఖ, తురీయాతీత, సన్యాస, పరివ్రాజ, అక్షమాలికా, అవ్యక్త, ఏకాక్షర, పూర్ణ, సూర్యాక్ష, అధ్యాత్మ, కుండిత, సావిత్రి, ఆత్మ, పాశుపత, పరబ్రహ్మ, అవధూతక, త్రిపురాతాపనా, దేవి, త్రిపురా, కఠ, భావనా, హృదయ, కుండలీ, భస్మ, రుద్రాక్ష, గణ, దర్శన, తారసార, మహావాక్య, ఘన, బ్రహ్మ, అగ్నిహోత్రక, గోపాలతాపినీ, కృష్ణ, యాజ్ఞవల్క్య, వరాహ, శాట్యాయన, హయగ్రీవ, దత్తాత్రేయ, గరుడ, కలి, జాబాల, సౌభాగ్య, రహస్య, రుచ, ముక్తికాదులు.

ఋక్ శాఖీయ ఉపనిషత్తులు

ఋక్‌శాఖకు సంబంధించిన ఉపనిషత్తులు ప్రధానంగా పది కలవు. అవి. ఐతరేయ, కౌషీతకీ, ఆత్మప్రబోధ, నాదబిందు, నిర్వాణ, ముద్గల, అక్షమాలికా, త్రిపురా, సౌభాగ్య, బహ్వృచములు.

సామశాఖీయ ఉపనిషత్తులు

సామశాఖకు సంబంధించిన ఉపనిషత్తులు పదహారు. అవి. కేన, ఛాందోగ్య, ఆరుణి, మైత్రాయణి, మైత్రాయి, వజ్రసూచి, యోగచూడామణి, వాసుదేవ, సన్యాస, అవ్యక్త, సావిత్రి, రుద్రాక్ష, జాబాల, దర్శన, జాబాలిక, కుండికములు.

కృష్ణయజుశ్శాఖీయ ఉపనిషత్తులు

కఠవల్లీ, తైత్తిరీయ, నారాయణ, బ్రహ్మ, కైవల్య, శ్వేతాశ్వేతర, గర్భ, అమృతబిందు, అమృతనాద, కాలాగ్ని రుద్ర, క్షురికా, సర్వసార, శుకరహస్య, తేజోబిందు, ధ్యానబిందు, బ్రహ్మవిద్య, యోగతత్వ, దక్షిణామూర్తి, కఠ, స్కంద, శారీరక, వరాహ, ఏకాక్షర, అక్షి, అవధూత, రుద్రహృదయ, యోగకుండలినీ, పంచబ్రహ్మ, కలిసంతరణ, ప్రాణాగ్నిహోత్ర, సరస్వతీ రహస్య ఉపనిషత్తులు ముప్పదిరెండు.

శుక్లయజుశ్శాఖీయ ఉపనిషత్తులు

ఈశావాస్య, బృహదారణ్యక, జాబాల, సుబాల, హంస, పరమహంస, మంత్రికా, నిరాలంబ, తారసార, త్రిశిఖా, బ్రాహ్మణ, అద్వయతారక,

పైంగల, భిక్షుకా, తురీయాతీత, అధ్యాత్మ, ముక్తికా, శాట్యాయనీ, యాజ్ఞవల్క్య ఉపనిషత్తులు పదునొకండు శుక్లయజుశ్శాఖీయములు.

అథర్వణ శాఖీయ ఉపనిషత్తులు

ప్రశ్న, ముండక, మాండూక్య, బృహజ్జాబాల, నృసింహతాపినీ, నారద పరివ్రాజక, సీతా, శరభ, మహానారాయణ, రామరహస్య, రామతాపినీ, శాండిల్య, పరమహంస, పరివ్రాజక, అన్నపూర్ణ, సూర్య, ఆత్మ, పరబ్రహ్మ, పాశుపత, త్రిపుర తాపిని, దేవీ, భావన, భస్మ జాబాల, గణపతి, మహావాక్య, గోపాలతాపినీ, కృష్ణ, హయగ్రీవ, గరుడ, దత్తాత్రేయ, అథర్వశిఖ, అథర్వశిరోనామక, ఉపనిషత్తులు, ముప్పదిరెండు, అథర్వశాఖీయములు.

మహానారాయణాద్యుపనిషత్తులు విశిష్టాద్వైత సంబంధములు. రుద్రహృదయులు శైవమత సంబంధములు. సూర్యాద్యుపనిషత్తులు సౌరసంబంధములు. గణపత్యాద్యుపనిషత్తులు గాణాపత్యములు. రామతాపినీ, గోపాలతాపినీ, హయగ్రీవాదులు వివిధ పౌరాణికములు. ఈవిధముగా ఉపనిషత్తులకు వైష్ణవాది విభాగములు చేసియున్నారు మతప్రబోధకులు.

ఉపనిషత్ పదార్థము

"ఉపనిషత్" శబ్దము ఉప ని అనే ఉపసర్గలు చేరి సద్ అనే ధాతువునుండి ఏర్పడినది. సద్ ధాతువునకు "షద్‌ల్ృ విశరణ గత్యవసాదనేషు" అని అర్థము. అందు విశరణమునకు-విశ్లేషము, శైథిల్యము (నాశనము చెందుట)అని అర్థము, గతికి ప్రాప్తి (తెలుసుకొనుట) అవసాదనమునకు శిథిలమని అర్థము. దీనిని బట్టి "ఉపనిషత్"శబ్దమునకు అర్థమేమనగా ఉపనిషత్తులు బ్రహ్మవిద్యాద్యోతకాలు, బ్రహ్మ ప్రాప్త్యుపాయములు ముముక్షువుల అవిద్యా నాశకములు అని చెప్పుటయే కాక ప్రకారాంతరమున రోగాది అనర్థదాయకములను గతింపచేయునవని, పరబ్రహ్మను పొందించునవి అని, సంసార బీజమును (అవిద్యను) నాశనము చేయునవని కూడా చెప్పవలసి ఉన్నది. ఈ ఉపనిషత్ పదమునకు విద్యారణ్యభాష్యమేమనగా ఉప=సమీపే, నిషణ్ణం=అస్యాంపరం శ్రేయః=ఇత్యుపనిషత్ అని. అనగా శ్రేయోసాధనము ఉపనిషత్తులు అని.

ఉపనిషత్ ప్రతిపాద్యము

సంహితా బ్రాహ్మణాదులందు సృష్టి ప్రజాపతిచే చేయబడినట్లు అవిశేషంగా వర్ణింపబడింది. ఉపనిషత్తులందు సృష్టి "అవిద్యా"

పరకల్పితమని , సురాసుర మనుష్య జంతు సమూహామంతటిని ఏశక్తి నడిపించునోఅదే త్రిమూర్త్యాత్మక అతీత బ్రహ్మతత్వమని గుర్తించవలయును. అదే ఆత్మ తత్వము. ఆ జ్ఞానమే సంసారదుఃఖమనెడిఅవిద్యా నాశకము. అదియే ముక్తికి సోపానము.

యతోవా ఇమాని భూతాని జాయంతే ।
సత్యం జ్ఞానమనన్తం బ్రహ్మ।
యత్ శ్రోత్రేణ న శృణోతి ।
యేనశ్రోత్రమిదం శ్రుతమ్ ।
తదేవ బ్రహ్మత్వం విద్ధి।
నేదం యదిద ముపాసతే ॥

అని బ్రహ్మ స్వరూపమును గూర్చి తైరీయాదులందు వివరింపబడినది. వేరొకచోట

సర్వే వేదా యత్పదమామనంతి।
తపాంసి సర్వాణిచ యద్ వదంతి॥
యదిచ్ఛంతో బ్రహ్మచర్యం చరంతి ॥
తత్తే పదగ్ం సంగ్రహేణ బ్రవీమ్యోమిత్యేతత్॥ (కఠ 2-15)

అని ఓంకారమే అంతయు అని వివరించి అదియే బ్రహ్మ అదియే పరము అది తెలిసినట్లయితే అదేలభించును. అని సవివరముగా చెప్పబడినది. సఆత్మా, తత్త్వమసి అని ఛాందోగ్యమునందే (6-12-3) నిర్ణయింపబడినది. ముండ కోవనిషత్తు నంద్వైతే (3-2-8)

యదానద్యః స్యందమానాః సముద్రే ।
స్తం గచ్ఛంతి నామరూపే విహాయ॥
తథా విద్వాన్నామరూపాద్విముక్త।
పరాత్ పరం పురుష ముపైతి దివ్యమ్॥

ముక్తజీవుడు శరీరమును విడచి సూక్ష్మమైన దివ్యపురుషని చేరుట ఉపమాన పూర్వకముగా వర్ణింపబడినది.

ఇటుల ఈ ఉపనిషత్తులందు ప్రతిపాదింపబడిన అంశములన్నియు ద్వైత అద్వైత విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతములకు బీజములై సద్విద్యాద్యోకములై వెలయుచున్నవనుటలో సందేహాము లేదు.

ఉపనిషద్భాష్యములు

సాయనుడు వేద సంహితలకు ప్రసిద్ధమైన భాష్యమును రచించినట్లుగనే శంకరాచార్యులవారు ఉపనిషత్తులకు భాష్యము రచించి

ప్రసిద్ధి కెక్కిరి. దశోపనిషత్తులకు జీవేశ్వర పరముగా శంకరులు భాష్యమును వ్రాసిరి. తైత్తిరీయోపనిషత్తునందు శంకరులు "యైరిమే గురుభిః పూర్వం" అని చెప్పుటవలన శంకరులకు పూర్వమే ఉపనిషత్తులకు భాష్యములు కలవని తెలియుచున్నది. శంకరుల తైత్తిరీయ ఉపనిషత్ భాష్యమును బట్టియే సాయనులు తైత్తిరీయ ఉపనిషత్ వ్యాఖ్యను రచించిరి. సురేశ్వరాచార్యులు శంకరుల తైత్తిరీయ భాష్యమునకు భాష్యవార్తికమను పేర పద్యమయ వ్యాఖ్యను వ్రాసిరి. నారాయణాశ్రమి ముండ మాండూక్యాదులకు దీపికలను పేర వ్యాఖ్యలు రచించిరి. మధ్వాచార్యుడైన ఆనందతీర్థుల వారు ఈశావాస్యాద్యుపనిషత్తులకు ద్వైతపరముగా భాష్యములు వ్రాసిరి. రంగరామానుజాచార్యులు విశిష్టాద్వైతపరముగా తైత్తరీయ బృహదారణ్యకాదులకు వ్యాఖ్యలు వ్రాసిరి. ఈయన వాత్స్యానంతాచార్య పరకాలమునీంద్రుని శిష్యుడు. కాంచీపుర నివాసి. రామానుజాచార్యులవారి సూత్రభాష్యమును ఆధారముగా గైకొని ఈయన ఉపనిషద్భాష్యము రచించెను.

ఉపనిషత్తులపై పాశ్చాత్యుల కృషి

క్రీ॥శ॥ 1640 లో `దారాషికోహ్' అనునతను 50 ఉపనిషత్తులు పారసీ భాషలోనికి అనువదించెను. 1775లో ఫ్రెంచ్ ప్రెసిడెంట్-గెంటిల్ అనే ఆయన సహాయంతో **Anquetil-Duperron** అను పాశ్చాత్య విద్వాంసుడు ఫ్రెంచ్, లాటిన్ భాషల్లోనికి ఉపనిషత్తులను అనువదించెను. ఆపైన రాజారామ్మోహనరాయ్ క్రీ.శ 1816-19 మధ్యకాలంలో ఉపనిషత్తులను ఇంగ్లీషుభాషలోనికి అనువదించెను.

దశోపనిషత్తులు

ఈశ కేన కఠ ప్రశ్న ముండ మాండూక్య తిత్తిరిః।
ఐతరేయంచ ఛాందోగ్యం బృహదారణ్యకందశ॥

అను ఈ పది ఉపనిషత్తులే ఉపనిషత్ వాఙ్మయంలో ప్రసిద్ధికెక్కినవి. ఈ ఉపనిషత్తులకే మతాచార్యులువారి సిద్ధాంతములను బలపరుస్తూ భాష్యములు వ్రాయబడినవి. అందలి మొదటిదైన ఈశావాస్యోపనిషత్తు మంత్రోపనిషత్తుగా పేరుపొందింది. ఇందు బ్రహ్మవిద్యను గూర్చి అద్వితీయంగా పేర్కొనబడింది. ఇందలి మంత్రసంఖ్య పదునెనిమిది. కేనోపనిషత్తు బ్రాహ్మణోపనిషత్తుగా పేరుపొంది బ్రహ్మతత్త్వ జిజ్ఞాసువులందరికి మోక్షప్రాప్తి సులభ సాధ్యమని వివరిస్తుంది. కఠోపనిషత్తు నచికేతుని వృత్తాంతంతో బ్రహ్మపదార్థ విశిష్టతను గూర్చి చెప్తుంది. ప్రశ్నోపనిషత్తులో

బ్రహ్మవిద్యా రహస్యవిషయాలు ప్రశ్నోత్తర రూపంగా ఉన్నవి. ముండకోపనిషత్తులో బ్రహ్మవిద్యా ఉపదేశం వివరింపబడింది. మాండూక్యోపనిషత్తులో ఓంకార వ్యాఖ్య విశిష్టముగా కన్పడుతుంది. తైత్తిరీయోపనిషత్తులో గురు శిష్య ఆచార వ్యవహారాలు బ్రహ్మవిద్య ఓంకార మాహాత్మ్యాలు సవివరముగా ఉపదేశింపబడినవి. ఐతరేయ ఉపనిషత్తు సృష్టి-జీవ-బ్రహ్మ అను మూడు తత్వాల గూర్చి వివరిస్తుంది. కథలతో ఛాందోగ్యోపనిషత్తు దార్శనిక రహస్యాలను ప్రతిపాదిస్తుంది. తత్త్వ జ్ఞాన ప్రతిపాదనలో గంభీరమైంది బృహదారణ్యకోపనిషత్తు.

ఆధ్యాత్మిక విషయ వివరణలో ఈదశోపనిషత్తులకు ఈ దశోపనిషత్తులే సాటి అని ఘంటాపథంగా చెప్పవచ్చు. అందుకే ఇవి ఉపనిషత్ వాఙ్మయంలో విశిష్ట స్థానం పొందినవి. ప్రముఖంగా పేర్కొనబడిన ఈ పదింటిలో ఉత్కృష్టతమమైనది ఈ ఈశా వాస్యోపనిషత్తు.

ఈశావాస్యోపనిషత్తు

విశిష్టమైన వేద వాఙ్మయంలో ప్రముఖ స్థానం పొందినవి ఉపనిషత్తులు. ఆ ఉపనిషత్తులలో ప్రథమస్థానం పొందింది ఈశావాస్యోపనిషత్తు. ఇది శుక్లయజుర్వేద సంహితాన్తర్గతము. శుక్లయజుర్వేదమునకు వాజసనీయమనెడి పేరుండుటచే వాజసనీయ సంహితాన్తర్గత ఈశావాస్యోపనిషత్తు అనికూడా పిలువబడుతుంది. ఇందు పదునెనిమిది మంత్రములు కలవు. ఈ పదునెనిమిది సంఖ్యకు ఒక విశిష్టత కలదు. ఋగ్వేద మంత్రప్రభావము ఈ ఉపనిషత్తులపై అధికంగా కలదని చెప్పవచ్చు.

సర్వజగత్తు ఈశ్వరునిచేత ఆచ్ఛాదితమైనదని మనసునందు నిర్ణయించుకొని ఎవని చేత దేనికైనను లోభపడకూడదు. అంతయు ఈశ్వరునిచేత ఇవ్వబడినదని అదియే ఐశ్వర్యమని అదే అనుభవ యోగ్యమని వ్యావహారిక ఉపదేశము.

"ఆత్మహత్య" దోషమని ఒకవేళ ఎవ్వరి చేతనైననూ తన ఆత్మను హననము కావించుకొనిన యెడల వారు అసూర్యమనెడి నరకమందు పడగలరు అని ఇచ్చట ఉపదేశము. ఎవ్వడు సర్వభూతములందు సమభావము ఆశ్రయించి ఉండగలడో వానికి పాపమంటనేరదు. అను ముఖ్యాంశములను వివరించుటయేకాక జ్ఞానసముచ్చయము, నిష్కామకర్మతత్వము, అన్యధనవిషయక అలోభము, ఆత్మహత్యా

అనాదరము, సర్వభూతసమభావము, సత్యధర్మప్రతీత దేవతాధ్యానము అను అంశములు ఇందు విశిష్టముగా వివరింపబడినవి.

ఇటుల విశిష్టాంశములతో కూడిన ఈ వాజసనేయ సంహితాన్తర్గత అష్టాదశ మంత్రాత్మిక ఈశావాస్యోపనిషత్తును ఇందలి విషయములను సూక్ష్మ దృష్టితో పరిశీలించిన మాతాతగారైన తర్క వేదాంత సార్వభౌమ, ఆర్ష విద్యా వాచస్పతి వైఖనసకులతిలక ఇత్యాది బిరుదాంచితులు తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన ఆస్థాన విద్వాంసులు కీ.శే. పండిత వేదాంతం జగన్నాథాచార్యుల వారిచే నాకు ఉపదేశింపబడిన అంశములను గ్రంథరూపమున ప్రచురించుటకు ఉద్యుక్తుడనైతిని. ఇందలి శ్రేష్ఠతను గుర్తించి ఆదరింతురని విశ్వసిస్తున్నాను.

ధియోయోనః ప్రచోదయాత్.

14-1-1995
తిరుపతి

శ్రీ విష్ణు భట్టాచార్య.

కృతజ్ఞతలు

విద్యాబుద్ధులు నేర్పి పెంచి పెద్ద చేసిన తల్లితండ్రులకు

"వేదాంత నిలయం" అను గ్రంథాలయమును నాకొరకు ఏర్పాటు చేసిన మహనీయులు పితామహులకు ఆప్యాయతతో ఆదరించి ముకుళిత హస్తాలతో నన్ను ఉత్తేజపరచిన పితామహి శ్రీలక్ష్మి నరసమ్మ గార్లకు కృతజ్ఞతాపూర్వక వందన శతంబులు.

ఈ గ్రంథ ముద్రణకు ఆర్థికసహాయమందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన పాలక మండలికి కృతజ్ఞతాపూర్వక నమోవాకములు.

సర్వాంగ సుందరంగా ఈ గ్రంథాన్ని ముద్రించిన కీర్తి ప్రింటర్స్ తిరుపతి వారికి నా ధన్యవాదాలు.

ఉపదేశకర్త జీవిత చరిత్ర

ఆర్ష వాఙ్మయమే తన సిరిసంపదలుగా దైవధ్యానమే తండ్రిగా తపస్సే తన తల్లిగా శాస్త్రసంరక్షణయే తన లక్ష్యంగా ఎంచుకొని యావత్ భారత దేశానికి కీర్తి ప్రతిష్ఠలు ఇనుమడింప చేసిన మహా మనీషి శ్రీ వేదాంతం జగన్నాథాచార్యులు గారు. శ్రీమాన్ జగన్నాథాచార్యులు గారు నా పితామహులవటం నాకెంతో గర్వకారణం. వారే ఈ 'ఈశావాస్యోపనిషత్తు'ను నాకుపదేశించినారు. వారి జీవిత చరిత్ర సంగ్రహముగా మీముందుంచుతాను.

జననం - అధ్యయనం

స్వస్తిశ్రీ జయనామ సంవత్సరం జ్యేష్ఠ బహుళ చతుర్థీ గురువారం శ్రవణ నక్షత్రమునందు అనగా **21-6-1894** న శ్రీమాన్ వేదాంతం వెంకట రామాచార్యులు గారు, రామానుజమ్మ అను పుణ్య దంపతులకు గుంటూరు జిల్లా చందోలు గ్రామమున వీరు జన్మించిరి. అయితే వీరు జన్మించిన **13**వ దినముననే మాతృవియోగమును పొందిరి. **1904** వ సంవత్సరంలో ఉపనయన సంస్కారమును పొంది గురువుల వద్దనే ఉండి వేద ఆగమ అలంకార వ్యాకరణాది శాస్త్రములను అభ్యసించిరి. తన **18** వ ఏట అంటే **1912** వ సంవత్సరమున వీరు తిరుపతి చేరి భగవచ్ఛాస్త్రమును రఘునాథ చక్రవర్తి భట్టాచార్యులవారి వద్ద, వేదాన్త-నాటక-సాహిత్య-జ్యోతిష శాస్త్రములను కపిస్థలం రంగాచార్యులవారివద్ద తర్క-అలంకార-మీమాంస శాస్త్రములను కపిస్థలం దేశికాచార్యులవారి వద్ద పూర్వ మీమాంసా అద్వైత వేదాన్త శాస్త్రములను అనంత కృష్ణశాస్త్రి గారి వద్ద ధర్మశాస్త్రమును పురిశైకృష్ణమాచార్యులవద్ద **1915** వ సంవత్సరము వరకు అభ్యసించిరి.

ఆ సంవత్సరములో పీఠికాపురం వచ్చి నిష్ణాతులైన పండితులవద్ద క్రోడపత్రములతో తర్క శాస్త్రాన్ని విశిష్టాద్వైత వేదాన్తాన్ని అధ్యయనం చేశారు.

1916వ సంవత్సరములో వైఖానస సభకు అధ్యక్షత వహించి ఆసభకు "వైఖానస దివ్యసిద్ధాన్త వివర్ధినీ సభ" అను నామకరణం చేసి వైఖానస సోదరులచే అఖండసన్మానం పొందిరి.

1919 వ సంవత్సరంలో పీఠికాపుర మహారాజ సంస్థానమందు ఆస్థాన విద్వాంసులుగా నియమితులై **17**సంవత్సరాలు వారిచే వార్షిక పద్ధతిన సన్మానమును పొందియున్నారు.

ఆ సమయంలో వీరు అనేక విద్వత్ సభలలో పాల్గొని ఉద్దండ పండితులను ఓడించి తన ప్రజ్ఞాపాటవాలను ప్రదర్శించి మహారాజావారిచే గౌరవ పురస్కారములను పొందియున్నారు.

1920 లో చందవోలు గ్రామం వచ్చి అక్కడ కొన్ని నెలలు ఉండి మోపర్రు గ్రామంలో స్థిర నివాసం ఏర్పరచుకొనినారు.

బిరుదులు - సన్మానములు

1921 లో తెన్నేరు ఆంధ్రరాష్ట్ర వైఖానస మహాసభ వారిచే "పండిత శిరోమణి" అనే బిరుదును అట్లే కాట్రావులపల్లె మహారాజ సంస్థానమునందు, 1922 ఆర్యావట గ్రామ జమిందారులచే, తుని మహారాజు సంస్థానములందు, 1924 లో బందర్ వైఖానస విద్యాపీఠం చేతను. 1929 లో యర్నగూడెం యస్టేట్ జమిందార్ వారి చేతను 1931 లో తుని మహారాజా సంస్థానమునందును రాజు సన్మానములు పొందియున్నారు. 1949 లో " వేదాంత రత్న" బిరుదును, 1950 లో "సాహిత్యరత్న" అను బిరుదము పొందియున్నారు.

1955 లో అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండ నాయకుడు అగు తిరుమల శ్రీ శ్రీనివాసుని దివ్యసన్నిధానమున ఆస్థాన పండితులుగా నియమింపబడి ఆజీవితాంతము స్వామి సన్నిధిలోనే దైవధ్యానపరాయణులై భక్తులకు అధికారులకు వారధిగా యున్నారు. తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము వీరికి రెండు పర్యాయములు స్వామివారి శేష వస్త్రములను బహూకరించి తన కృతజ్ఞతను నిరూపించుకొన్నది.

1955 సంవత్సరంలోనే వీరు శ్రీవారి ఆలయంలో ఆనాటి రాష్ట్రపతి, ప్రధానమంత్రులకు పూర్ణకుంభ స్వాగతం ఇచ్చి ఆశీస్సులందించారు.

1959, 1962 సంవత్సరాలలో ఆగమ పాఠశాల బాపట్ల వారిచే పండితరత్న, ఆగమరత్న, ఆగమ విద్యాసార్వభౌమ అను బిరుదములను, 1962లో పద్మ భూషణ్, రాధా కుముద ముఖర్జీ వారిచే "మహా మహోపధ్యాయ" బిరుదును గ్రహించడం జరిగింది.

1979వ సంవత్సరంలో తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం వీరి ప్రతిభా పాండిత్యములకు మెచ్చి వీరికి 28,000 రూపాయలతో సత్కరించింది.

1984 సంవత్సరంలో తిరుమల దివ్య వైఖానస సిద్ధాన్త వివర్థినీ సభ వీరిని "ఆర్ష విద్యా వాచస్పతి" అనే బిరుదుతో సన్మానించింది. అదే వీరు అందుకొన్న చివరి సన్మానము.

శ్రీమాన్ జగన్నాథాచార్యులవారు శాస్త్రాన్ని నిర్భయంగా నిష్కళంకంగా ఉపదేశించే వ్యక్తి. వీరు పుంభావ సరస్వతీ సంపన్నులు. వీరి శరీరం తపశ్శక్తికి సరస్వతీ సేవకే అంకితమైంది.

లక్ష్మీ శ్రీ. సరస్వతులు సమాన స్థాయిలో ఉన్నను నిరాడంబరముతో తన జీవితాన్ని నడిపించుకొన్న మహనీయ వ్యక్తి వీరు. వీరు హయగ్రీవ స్వామి అవతారమని వీరి కుటుంబ సభ్యులు నేటికీ భావిస్తారు.

1977 వ సంవత్సరంలో "శ్రీ వెంకటేశ్వర వైభవం"అనే గ్రంథాన్ని రచించగా దానిని తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము వారు ప్రచురించారు. అందు తిరుమల శ్రీనివాసుని ఉత్సవాది నిర్ణయముల పట్టిక ప్రమాణాలతో నిరూపించారు.

దాన ధర్మాలు చేయటం అంటే వీరికి ఎంతో మక్కువ.

దానధర్మాలు

శ్రీమాన్ జగన్నాథాచార్యులవారు తిరుచానూరు శ్రీ పద్మావతి అమ్మవారి ఆలయంలో యోగ శయనబేరాల్ని, శ్రీనివాన మంగాపురములో ఒక ఘంటను, కౌతుక బేరాన్ని దానం చేశారు. ఇంకా అనేక ఆలయాలకు ఆయా విగ్రహాలను కూడా దానం చేశారు.

చివరగా స్థిరనవాసం ఏర్పరచుకోవాలన్న లక్ష్యంతో అప్పికట్ల గ్రామంలో **1965** వ సంవత్సరములో శ్రీ వేదాన్త నిలయం అను సరస్వతీ ఆలయాన్ని నిర్మించి అందు **3000**కు పైగాగల సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములను భద్రపరచి ప్రతి సంవత్సరం ఉగాది దినమున వేదపారాయణ వేదవేత్తల సన్మానం సరస్వతీ పూజ జరుపుతూ తనజీవితాన్ని సరస్వతీ సేవకే అంకితం చేశారు.

విష్ణ్వంశ సంభూతులైన శ్రీ ఆచార్యులవారు **16-4-84** న చివరగా సప్తగిరి వాసుడైన శ్రీ శ్రీనివాసుని దివ్య సన్నిధినుండి వచ్చిన నిర్మాల్యపు పుష్పమాలను ధరించి శరీర త్యాగం చేశారు.

జ్ఞాతా జ్ఞాతమైన వీరి జీవన విధానం ఎంతో ఆదర్శప్రాయమైంది. సంస్కృతవేత్తలు గానీ భాషాభిమానులు గానీ ఆధ్యాత్మిక -ఆగమ వేత్తలుగానీ వీరిని ఆదర్శంగా గ్రహించి వీరి అడుగుజాడల్లో నడుస్తూ ఆధ్యాత్మిక విద్యావిలువల్ని రక్షించాలని ఆశిస్తూ .....

అవతారిక

పూర్ణమిదః పూర్ణమిదం పూర్ణాత్పూర్ణ ముదచ్యతే ।
పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే ॥

ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః

భారత దేశమందు శాస్త్ర వేత్తలు ప్రత్యక్షము, అనుమానము, శబ్దము అను మూడు ప్రమాణములను పదార్థవిజ్ఞాన సాధనములుగా నిశ్చయించియున్నారు. వానిలో శబ్ద ప్రమాణము అతీంద్రియములగు విషయములను కూడా తెలుసుకొనుటకు ప్రధానమైన సాధనమగుటచే ప్రమాణములలో గౌరవ స్థానం పొందుచున్నది. అటుల ప్రమాణములలో మేటియై అపౌరుషేయమగు శబ్దము వేదమని పేర్కొనబడుచున్నది. పూర్వ భాగముచే బోధింపబడు కర్మల యొక్క అనుష్ఠానము ఉత్తరభాగముచే బోధింపబడు పరబ్రహ్మయొక్క విద్యకు సాధనమగుటచే ఉత్తర భాగము ప్రధాన మగుచున్నది. ఉత్తర భాగములో ప్రధానముగ ప్రతిపాదింపబడు అర్థపంచకమును (పరబ్రహ్మ స్వరూపము, ప్రత్యగాత్మ స్వరూపము, ఉపాయ స్వరూపము, ఫలస్వరూపము, ఫలవిరోధి స్వరూపము) అతి స్పష్టముగా, అతి సంగ్రహముగా, అతి మనోహరముగా ప్రతిపాదించు ఈ ఈశావాస్యోపనిషత్తు ఉత్తర భాగములనబడు ఉపనిషత్తులలో ప్రాధాన్య గౌరవమునొందుచు అష్టాదశ మంత్రములచే వెలయుచున్నది.

పూర్వభాగమనబడు నాలుగు వేదములలోను ప్రచారములోనుండి ప్రఖ్యాతి గాంచిన పురుషసూక్తము పరమపురుషుని యొక్క స్వరూపమును, శక్తిని, ఐశ్వర్యమును, ఉపాసనను, ఫలమును మొదలగు వానిని వేనోళ్ళ చాటుచూ వేదసారముగ అగ్రస్థానమునొందిన యజుర్వేదములలో అష్టాదశ మంత్రములతో ప్రకాశించుచున్నది. వేదవేద్యుడగు ఆ పరమేశ్వరుడు దయామయుడగుటచే చేతనుల యొక్క ఉజ్జీవనమునకై శ్రీకృష్ణ పరమాత్మగా అవతరించి అర్జునుని వ్యాజముగా నిడుకొని ఉపదేశించిన శ్రీగీత నిఖిల వేద ఉపబృంహణ రూపములగు అఖిల పురాణేతిహాసముల యొక్క సారముగనూ ఈశావాస్యో పనిషత్తునకు ఉపబృంహణముగానూ యుండి అష్టాదశాధ్యాయములతో విరాజిల్లుచున్నది. ఇటుల అఖిల వేదోపబృంహణసారముగ ప్రఖ్యాతి గాంచిన శ్రీ భగవద్గీతయూ సకల వేదసారముగ ప్రసిద్ధి గాంచిన పురుషసూక్తము సర్వోపనిషత్సారముగ ప్రఖ్యాతి గాంచిన ఈ ఈశావాస్యోపనిషత్తు అష్టాదశ సంఖ్యను వదలకనే

ముముక్షువులకావశ్యములగు ఆధ్యాత్మికములైన అర్థపంచక విషయములను ప్రభోధించుచున్నవి. సర్వ ప్రాధాన్యమునొందిన ఈ ఈశావాస్యోపనిషత్తు ఈ సంఖ్యను అభిమానించుటలోని రహస్యమును గూర్చి సంప్రదాయవేత్తలు ఇటుల అభిప్రాయపడుచున్నారు.

అనంతములగు భగవన్మంత్రములలో ఉత్కర్షపొంది విష్ణుగాయత్రిలో చరమస్థానమునొందిన విష్ణుసంబంధమైన వ్యాపక మంత్రము యొక్క షడక్షర సంఖ్య ఉపనిషత్ శాన్తి మంత్రమువలె త్రిరావృతము కాగా ఏర్పడిన అష్టాదశ సంఖ్య గల మంత్రములచే ఒప్పారుచూ "ఈశావాస్యమిదగ్ం సర్వం" ఇత్యాదికముచే వైష్ణవమును ప్రభోధించుచున్న ఈ ఈశావాస్యోపనిషత్తు ఉపనిషత్తులకు శాన్తిపాఠమువలె ప్రకాశించుచున్నది. శ్రీ భగవద్రామానుజాచార్యులవారు అష్టాదశాధ్యాయాత్మకమగు శ్రీ గీతాశాస్త్రమును మూడు షట్కములుగా ఏర్పరచి భాష్యమును రచించుట చూడ ఈసంఖ్య యొక్క అభిప్రాయమిచ్చట నియ్యదిగా నూహించదగియున్నదని సూచించియున్నారు.

ఇదియును గాక ఉపనిషత్ సంప్రదాయ ప్రసిద్ధమైన సమాప్తి భాగమందలి ద్విరుక్తివలె పూర్ణసంఖ్యయగు నవక సంఖ్యయొక్క ద్విరుక్తి రూపమగు అష్టాదశ సంఖ్య గల మంత్రములచే వెలయుచున్న ఈ ఈశావాస్యోపనిషత్తు ఉపనిషత్తులయొక్క సమాప్తి ఫలవచనముగా ప్రకాశించుచున్నది. శ్రీ వేదవ్యాసులవారు గీతాశాస్త్రాధ్యాయముల యొక్క అష్టాదశసంఖ్యను రెండునవకములుగా ఏర్పరచి ప్రథమనవకాంతముననను ద్వితీయ నవకాంతముననను సమానముగా సమాప్తిఫలరూపమగు పరమ గుహ్యతమ విషయమును ప్రభోధించుట చూడ ఈ సంఖ్య యొక్క రహస్యము ఇయ్యదిగా సూచించుచున్నారు. ఇటులమహిమ కలిగిన ఈ ఈశావాస్యోపనిషత్తు ముముక్షువునకపేతమగు యనశ్వరఫలము నందచేయనాధ్యాత్మికములగు ప్రధాన విషయములను సంగ్రహముగా ప్రభోధించుచున్నది చూడుము.

ఈశావాస్యోపనిషత్తు

1. ఓమ్ ఈశావాస్యమిదగ్ం సర్వం యత్కించ జగత్యాం జగత్।
తేనత్యక్తేన భుంజీథాః మాగృధః కస్య స్విద్ధనమ్ ॥

ప్రతిపదార్థము

యత్కించ జగత్యాంజగత్ = జగతి యందు ఏజగత్తుకలదో
ఇదం సర్వం= (అది) ఇది అంతయు
ఈశా =ఈశ్వరునిచేత
వాస్యం =కప్పబడినది
తేనత్యక్తేన = ఆ త్యాగబుద్ధితో
భుంజీథాః = పాలించుము
మాగృధః = ఆకాంక్షింపకు (ఎదువలననగా)
కస్యస్విద్ధనమ్ =ఎవరికి ధనమున్నది గనుక?

అవతారిక :

ఆచార్యుడు రజోగుణముచేతను, తమోగుణము చేతనూ ప్రచురమైన దేహేంద్రియాలు కలిగి నేను స్వతంత్రుడను నేను దేవతాంతరపరతంత్రుడను అనుభ్రమలనొందుచూ తత్వమును తెలియక తెలుసుకొనవలయునను ఇచ్ఛచేవచ్చి శాస్త్రానుసారముగా నాశ్రయించిన శిష్యునకు సంసారబీజములగు ఇట్టి భ్రమలను నివర్తింపచేయుటకై ఈచిదచిదాత్మక ప్రపంచమంతయూ పరమపురుషనకధీనమైన స్వరూపము స్థితియూ ప్రవృత్తియూ కలద్దైయున్నది. అని ముందుగా ఉపదేశించుచున్నాడు.

ఈ లోకములో స్వభావమందు వికారములను స్వరూపమందు వికారములను పొందుచూ భోక్తరూపముగా (అనుభవించువాడు) భోగ్యరూపముగా (అనుభవించదగినది) నున్న ప్రత్యక్ష సిద్ధమైన చేతనాచేతన స్వరూపమగు సర్వము ఏ కొంచెమైననూ సర్వనియంతయగు మహాపురుమనిచే వ్యాపించబడనది (ధరింపబడనిది) లేదని తాత్పర్యము. భోగ్యతాభ్రమకు విషయమగు ఈ జగత్తుయందుగల విషయదోషములనేడింటిని అనగా

1. అల్పత్వము
2. అస్థిరత్వము
3. దుఃఖ మూలత్వము
4. దుఃఖ మిశ్రత్వము

5. దుఃఖోదర్కత్వము
6. దేహాత్మాభిమానమూలత్వము
7. స్వాభావిక బ్రహ్మానుభవ విరుద్ధత్వము

అను వానిని నిరూపించుకొని జగత్తును పరిత్యాగముచేసి దానితోనుపలక్షితుడవై అనుభవించుమా అనగా భగవంతుని ఉపాసించుటకు దేహమవసరముగాన ఆదేహమును ధరించుటకు అనుకూలమగు అన్నపానాదికమును భగవంతుని యొక్క ఆరాధనమునకు ఉపయోగించు పరిజనము ఉపకరణములు మొదలగు భోగ్యవర్గమును అనుభవించుమని తాత్పర్యము.

మరియొక భావమేమనగా? విషయదోషములను నిరూపించుకొని పరిత్యాగము చేయబడిన భోగ్యాభాసమగు ప్రపంచముతో ఉపలక్షితుడవై సర్వవ్యాపకుడుగాను సర్వాధారకుడుగాను యుండి ఇట్టి దోషములు లేనట్టి నిరతిశయభోగ్యమగు పరమాత్మను ముందు చెప్పబోవు ఉపాయములచే అనుభవించుము అనికూడా తాత్పర్యము చెప్పదగాయున్నది.

నీవు బంధువు యొక్కగానీ అబంధువుయొక్క గానీ ఇంకెవరి యొక్క గానీ ధనము కోరవద్దు. ఇట్లు చెపు ్పట పరమాత్మకంటే ఇతరములగు విషయములయందు వైరాగ్యామావశ్యకమని సూచించుచున్నది. అనగా ధనుంజయుని యొక్క స్యందనమునకు భూషణమగు నిరపాయమైన పరమాత్మ అనెడి ధనమును అనుభవించుమని తాత్పర్యము.

2. *కుర్వన్నే వేహ కర్మాణి ।*
జిజీవి షేచ్ఛతగ్ సమాః ॥
ఏవంత్వయి నాన్యథేతోస్తి ।
నకర్మ లిప్యతే నరే ॥

ప్రతిపదార్థము

ఇహ =ఈ లోకమునందు
కర్మాణి = అగ్ని హోత్రాదికర్మలను
కుర్వన్నేవ = చేయుచునేయుండి
శతగ్ంసమాః= శతసంఖ్యాకములైన సంవత్సరములు
జిజీవిషేత్ = జీవింపకోరుకొనవలెను
ఏవం =ఈ ప్రకారము జీవించియుండు కోరుకొను
త్వయినరే = నరుడవైన నీయందు
ఇతః =ఇద్దానికంటే

అన్యథా=భిన్నమైన మరొకప్రకారము (అశుభమైన)
కర్మ = కర్మము
నలిప్యతే =లిప్తముకాదో అది
నాస్తి = లేదు

అవతారిక

ఆచార్యుడు జ్ఞానికి త్రివిధములగు త్యాగములతో కూడి బ్రహ్మ విద్యకు అంగములైన నిత్యకర్మలును, నైమిత్తిక కర్మలును యావజ్జీవము అనుష్ఠింపతగియున్నది అని శిష్యునకు ఉపదేశించుచున్నాడు.(త్రివిధ త్యాగములనగా ఫలత్యాగము, మమతాత్యాగము, కర్తృత్వ త్యాగము. అందు ఫలత్యాగమనగా ఫలమందు కాంక్ష లేక ఫలమును త్యజించుట. మమతా త్యాగమనగా మదీయ ఫలసాధనమగు కర్మనాది అనుకర్మయందలి మమతను త్యజించుట. కర్తృత్వ త్యాగమనగా సర్వేశ్వరుని యందు కర్తలమునననుసంధించి తన యొక్క కర్తృత్వమును త్యజించుట అని.)

ముముక్షువు ఈలోకమందు నూరు సంవత్సరములు అనగా యావజ్జీవము నిత్యనైమిత్తిక రూపములగు కర్మలను చేయుచునే జీవించతలంపు కలిగియుండవలయును. ఎప్పుడును బ్రహ్మవిద్యకు అంగములను కర్మలను పరిత్యజించకూడదు అని అభిప్రాయము. ఈశ్వరాజ్ఞా పరిపాలనా రూపమగు కర్మానుష్ఠానమునందు అధికారము కలిగి ఈశ్వరతంత్రుడవైన నీ విషయంలో కర్మలు అనుష్ఠింపతగినవై ఉన్నవి.

కర్మానుష్ఠానము చేయుటకంటే వేరైనమార్గము అనగా కర్మలననుష్ఠించక యుండు మార్గము లేదు. జ్ఞానికి కర్మానుష్ఠానముచేత బంధము కలుగదాయని శంకింపవద్దు. నరుడు అనగా (న) రమతే ఇతినరః ఽవిద్యా విరుద్ధములగు కర్మఫలములందు అనురాగము లేని బ్రహ్మజ్ఞాని అని అర్థము. అట్టి నరునియందు విద్యకు అంగముగా చేయబడు కర్మయోగము లేపము చేయనేరదు. అనగా స్వర్గాది ఫలములకు సాధనము కానేరదు. అట్టి కర్మయోగము జ్ఞానయోగము ద్వారా గానీ స్వయముగాగానీ పరిశుద్ధ జీవాత్మ విషయక యోగమును కలుగచేసి అనంతరమందు భక్తి యోగమునకంగమగు ప్రత్యగాత్మ నసాక్షాత్కారమును కలుగచేయునేగాని బంధమును కలుగచేయనేరదు.

3. అసుర్యానామ తేలోకాః ।
అంధేన తమసా వృతాః ॥
తాగ్ంస్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛంతి ।
యేకే చాత్మ హనోజనాః ॥

ప్రతిపదార్థము

అసుర్యాః =అసుర్యములు
(నామశబ్దము అనర్ధకమైనని పాతము)
తేలోకాః =ఆ అసుర్యలోకములు
అంధేన =అంధము అనగా అదర్శనాత్మకము అయిన
తమసా =అజ్ఞానము చేత
ఆవృతాః =ఆచ్ఛాదితములై యున్నవి
తాగ్ంస్తే ప్రేత్యాభి గచ్ఛన్తి=వారు ఈ దేహమును విడిచి పెట్టి స్థావరాంతమున ఆలోకములను (అనగా యోగులను) పొందుచున్నారు.
యేకేఆత్మహనః =ఆత్మహనులు అనగా ఆత్మను ఎవరు హననము (నాశనము) కావించు కొనుచున్నారో వారు ఆత్మహనులు.
జనాః =జనన మరణ ప్రవాహమునబడి జనించుచున్నారు.

అవతారిక :

బ్రహ్మవిద్యయందు శీఘ్రప్రవృత్తి కొరకు ఆచార్యుడు బ్రహ్మవిద్యకు అంగభూతములగు కర్మలను అనుష్ఠించక ఆత్మఘాతుకులగువారు గొప్ప అనర్థమును పొందుదురు. అని చెప్పుచున్నాడు. ఆత్మఘాతుకులనగా అసుర స్వభావము కలవారై భగవంతుని శాసనమును నిరాకరించి తమ ఇష్టరీతిన సంచరించువారు. పరబ్రహ్మజ్ఞానము లేక అసత్కల్పులై ఆత్మఘాతుకులగు మానవులు ఎవ్వరు కలరో వారు మరణించిన తరువాత అసురప్రకృతులకు అనుభవించదగిన దట్టమైన చీకట్లచేత వ్యాపించ బడినవియు, ఏ మంత్రమువెలుతురు లేనివియు అతి భయంకరములైనవియు అగు నరక లోకములను పొందుచున్నారు.

4. అనేజదేకం మనసోజవీయః ।
నైనద్దేవా ఆపు న్వన్ పూర్వ మర్షత్ ॥
తత్ ధావతో న్యానత్యేతి ।
తిష్ఠతస్మిన్న పోమాతరిశ్వా దధాతి ॥

ప్రతిపదార్థము

అనేజత్ = చలనము లేనిదియు
ఏకం = ఒక్కటే అయినదియు
మనసః = సంకల్ప లక్షణమైన మనస్సుకంటే
జవీయః = అధికవేగము కలది
ఏనత్ = ఇట్టి ఈ ఆత్మతత్త్వమును
దేవాః = దేవతలు కూడా
న ఆపు ్నవన్ = పొందలేక పోయిరి.
ఎందువలననగా ఆకాశమువలె సర్వవ్యాప్తియగుట వలన ఆ ఆత్మతత్వము వేగవంతమైన మనస్సుకంటె
పూర్వం = పూర్వమే
అర్షత్ = అచ్చటికి పోయియున్నది.
తత్ = ఆ ఆత్మతత్వము
ధావతః = వేగముగా పరిగెడుచున్న
అన్యాన్ = ఇతరములను (మనో వాంగింద్రియాదికములను)
అత్యేతి = అతిక్రమించుచున్నది.
తస్మిన్ = ఆ ఆత్మతత్వము ఉన్నది అగుచుండగనే
మాతారిశ్వా = వాయువు
అపః =అపు ఎలను అనగా ప్రాణుల రూపములైన కర్మలను.
దధాతి = విభజించును.
తిష్ఠ =ఉండుచున్నది.

అవతారిక :

ఆచార్యుడు సర్వ వ్యాపకుడగు పరబ్రహ్మకుగల విచిత్ర శరీర యోగమును ఉపదేశించుచున్నాడు. బ్రహ్మపదార్థము చలింపనిది. తనతోసమానమైనట్టియూ తనకంటే అధికమైనట్టియు, రెండవ పదార్థము లేనట్టిది అతివేగముగల మనస్సుకంటే మిగుల వేగముకలది, అనగా మనస్సు సంకల్పము చేత క్షణములో ప్రకృతి మండలమును అతిక్రమించగలదు. అట్లు అతిక్రమించి వెళ్ళినప్పటికి అంతకు పూర్వమే ఈ బ్రహ్మపదార్థము అచ్చటికి వెళ్ళియుండును. కదలని బ్రహ్మపదార్థము కదులుచున్నది అని విరోధము. బ్రహ్మపదార్థము విభువు గనుక (సర్వమందు వ్యాపించుయుండునది) అచ్చట అంతకంటే పూర్వమే యుండుటచేత పరిహారము. ఇటులనే ముందు కూడా ఆలోచించ వలయును.

5. దుఃఖోదర్కత్వము
6. దేహాత్మాభిమానమూలత్వము
7. స్వభావిక బ్రహ్మానుభవ విరుద్ధత్వము

అను వానిని నిరూపించుకొని జగత్తును పరిత్యాగముచేసి దానితోనుపలక్షితుడవై అనుభవించుమా అనగా భగవంతుని ఉపాసించుటకు దేహమవసరముగాన ఆదేహమును ధరించుటకు అనుకూలమగు అన్నపానాదికమును భగవంతుని యొక్క ఆరాధనమునకు ఉపయోగించు పరిజనము ఉపకరణములు మొదలగు భోగ్యవర్గమును అనుభవించుమని తాత్పర్యము.

మరియొక భావమేమనగా? విషయదోషములను నిరూపించుకొని పరిత్యాగము చేయబడిన భోగ్యాభానమగు ప్రపంచముతో ఉపలక్షితుడవై సర్వవ్యాపకుడుగాను సర్వాధారకుడుగాను యుండి ఇట్టి దోషములు లేనట్టి నిరతిశయభోగ్యమగు పరమాత్మను ముందు చెప్పబోవు ఉపాయములచే అనుభవించుము అనికూడా తాత్పర్యము చెప్పదగాయున్నది.

నీవు బంధువు యొక్కగానీ అబంధువుయొక్క గానీ ఇంకెవరి యొక్క గానీ ధనము కోరవద్దు. ఇట్లు చెప్పుటచే పరమాత్మకంటే ఇతరములగు విషయములయందు వైరాగ్యమావశ్యకమని సూచించుచున్నది. అనగా ధనుంజయుని యొక్క స్యందనమునకు భూషణమగు నిరపాయమైన పరమాత్మ అనెడి ధనమును అనుభవించుమని తాత్పర్యము.

2. *కుర్వన్నే వేహ కర్మాణి।*
జిజీవిషేచ్ఛతగ్ సమాః॥
ఏవంత్వయి నాన్యథేతోస్తి।
నకర్మ లిప్యతే నరే॥

ప్రతిపదార్థము

ఇహ =ఈ లోకమునందు
కర్మాణి = అగ్నిహోత్రాదికర్మలను
కుర్వన్నేవ = చేయుచునేయుండి
శతగ్ంసమాః= శతసంఖ్యాకములైన సంవత్సరములు
జిజీవిషేత్ = జీవింపకోరుకొనవలెను
ఏవం =ఈ ప్రకారము జీవించియుండు కోరుకొను
త్వయినరే = నరుడవైన నీయందు
ఇతః =ఇద్దానికంటే

అస్యసర్వస్య =ఈ నామ, రూప, క్రియాత్మకమైన ఎల్ల జగత్తుయొక్క
సర్వస్య = అంతటనూ
బాహ్యతః = వెలుపలను అయి ఉన్నది.

అవతారిక :

ఆచార్యుడు బ్రహ్మకుగల విచిత్రశక్తి యోగమును చెప్పినదానినే ఆదరము కొరకు మరల ఉపదేశించుచున్నాడు.

ఆ బ్రహ్మ పదార్థము కదులుచున్నదానివలెయున్నది. అది యదార్థముగా కదులుటలేదు. ఆ పరబ్రహ్మము దూరమందున్నది. అదియే సమీపమందున్నది. ఇదియే విరోధము ఆసురప్రకృతిగల వారలకు దూరమునను, దైవప్రకృతిగల వారలకు సమీపమునను యున్నది. అని పరిహారము.

ఆ బ్రహ్మ పదార్థము వివిధ విచిత్రరూపము కలిగి ప్రమాణ సిద్ధమగు సర్వప్రపంచమునకు అంతర్భాగమునయున్నది. అపుడే సర్వప్రపంచమునకు బయటకూడా యున్నది. గృహము యొక్క మధ్య భాగమున ఉన్న మానవుడు వెంటనే బయట ఉండనేరడు. బయట ఉన్న మానవుడు అపుడే లోపల ఉండనేరడు. ఇదియే ఆశ్చర్యము. పరబ్రహ్మపదార్థము విభువుకావున ఒకపుడే అంతర్భాగమునను బహిర్భాగమునను వ్యాప్తికలిగియున్నది. అందుచే ఆశ్చర్యములేదు.

6. *యస్తు సర్వాణి భూతాని ।*
ఆత్మన్యేను పశ్యది ॥
సర్వభూతేషు చాత్మానం ।
తతో నవిజిగుప్సతే ॥

ప్రతిపదార్థము

యః =ఏ పరివ్రాట్టు (ముముక్షువు)
సర్వాణి భూతాని = ఎల్లభూతములను
ఆత్మన్యేవాను పశ్యతి = తనయందే చూచున్నాడో (మరియు)
సర్వభూతేషు చాత్మానం = ఎవడు సర్వభూతములందు తన నిర్విశేష ఆత్మస్వరూపమునే చూచుచున్నాడో అతడు.
తతః = ఆ ఆత్మదర్శనము వలననే
నవిజిగుప్సతే = నిందను కావింపడు

అవతారిక :

ఆచార్యుడు ఈవిధముగా సర్వము బ్రహ్మాత్మకము అని చెప్పి బ్రహ్మజ్ఞాని ఇటుల అనుసంధానము చేయుటకు ఫలమును చెప్పుచున్నాడు. ఏతత్వజ్ఞాని బ్రహ్మమొదలుకొని తృణము వరకుగల సర్వ భూతములను పరమాత్మయందే ఉన్నవాటినిగా అనుసంధానము చేయుచున్నాడో, అనగా భూతములన్నియూ భూమ్యాదులచే ధరింపబడియున్నను ఆ భూమ్యాదులకాధారమేమి? అని పర్యాలోచన చేయగా ప్రధానమైన ఆధారము పరమాత్మయేనని తెలుసుకొని సర్వభూతములు ఆపరమాత్మయందే యున్నవని అనుసంధానము చేయుచున్నాడో అని భావము.

సర్వభూతములందు పరమాత్మను ఏతత్వజ్ఞాని అనుసంధానము చేయుచున్నాడో అనగా పరమాత్మను సర్వభూతములయందు వ్యాపించి యున్నవానినిగా అనుసంధానము చేయుచున్నాడో అని భావము.

ఈవిధముగ పరమాత్మను సర్వాధారభూతునిగను, సర్వ వ్యాపకునిగను, అనుసంధానము చేయు ఆతత్వజ్ఞాని పరబ్రహ్మాత్మకముగా చూడబడు సర్వభూతములయందు ఏకారణములను ఎట్టి పరిస్థితులలోను నిందింపబడు అని తాత్పర్యము.

7. *యస్మిన్ సర్వాణి భూతాని ।*
ఆత్మైవాభూద్విజానతః ॥
తత్రకోమోహః కశ్శోకః ।
ఏకత్వమనుపశ్యతః ॥

ప్రతిపదార్థము

యస్మిన్ = ఏకాలమునందు (ఏ ఆత్మయందు)
విజానతః = పరమాత్మవస్తువును తెలిసికొనిన వానికి (వానిదృష్టిలో)
సర్వాణి భూతాని = ఆ సమస్త భూతములే పరమాత్మదర్శనమువలన
ఆత్మైవాభూత్ = ఆత్మనే ఆయెనో
తత్ర = ఆకాలమునందు (లేదా ఆ ఆత్మయందు)
ఏకత్వమనుపశ్యతః = ఆత్మైకత్వము దర్శించు ఆవిద్వాంసునకు
కోమోహః = మోహమేది?
కశ్శోకః = శోకమేది ? (శోక మోహములెట్లుండును)

అవతారిక :

ఆచార్యుడు సర్వమగు జగత్తు బ్రహ్మాత్మకము అను విషయమును దృఢము చేయుచు అటుల అనుసంధానము చేయుటకు ఫలమును భఙ్గ్యంతరముచే చెప్పుచున్నాడు.

గురుకుల వాసము వల్లను శాస్త్రముల వల్లను మెలమెల్లగా స్వతంత్రవస్తుస్వరూపమును, పరతంత్ర వస్తుస్వరూపమును వాని భేదమును గుర్తెరింగిన ముముక్షువునకు ఏ ధ్యానసమయమందు అనగా దశావిశేషమందు పరమాత్మయే సర్వభూత విశిష్టుగా శరీరాత్మభావనచేత తెలియబడినచో ఆ దశావిశేషమందు సర్వభూతములతోటి పరమాత్మకు ఏకవస్తుత్వము లభించుచున్నది. కాన సర్వభూత శరీరతత్వమును విశదముగా ధ్యానించు ఆ ముముక్షువునకు స్వతంత్రాత్మ భ్రమాది రూపమగు అజ్ఞానముండనేరదు. అనగా "తాను స్వతంత్రుడను" అనే అజ్ఞానము కలుగనేరదు. పరమాత్మయొక్క విభూతిరూపముగా తెలియబడిన సర్వమునందును నిర్మమలత్వబుద్ధి (నాది కాదు అను జ్ఞానము) కలుగుట చేత పుత్రమరణమువలనగానీ, రాజ్యహరణము వలన గానీ దుఃఖము కలుగనేరదు. పరులయొక్క విభూతులయందు కలుగు నిర్మమలత్వబుద్ధిచేత దాని వృద్ధిక్షయములలో తనకు ఎటుల సుఖదుః ఖములుండనేరవో అటులనే అని తాత్పర్యము.

8. *సపర్యగాచ్ఛుక్రమకాయ మవ్రణ మస్నావిరం ।*
శుద్ధ మపాపవిద్ధం । కవిర్మనీ షేపరిభూః ॥
స్వయం భూర్యాథాతథ్యతో ర్థాన్ ।
వ్యద ధాచ్ఛాశ్వతీభ్యఃసమాభ్యః ॥

ప్రతిపదార్థము

సః = యథోక్తమైన ఆత్మ
పర్యగాత్ = పరి+అగాత్ = సర్వవ్యాప్తి అయిఉన్నది.
శుక్రం = దీప్తిమంతము
అకాయం = శరీర వర్జితము
అవ్రణం = నాశములేనిది
అస్నావిరం = నాడులులేనిది
శుద్ధం = నిర్మలము
అపాపవిద్ధం = ధర్మాధర్మాది పాపవర్జితం
కవిః = కవి (సర్వద్రష్ట)
మనీషీ = ఈశ్వరుడు

బ్రహ్మరుద్రాది దేవతలు పూర్వమే తమను పొందినట్లు సర్వవ్యాపకుడగు ఈపరంబ్రహ్మను పొందలేకపోయిరి. తమను పొందిన దానిని తమరు పొందలేకపోయిరి. అని విరోధము. పరబ్రహ్మపదార్థము విభువగుటచే నిత్యప్రాప్తమైయున్ననూ దేవతలు కూడా పూర్వకర్మచేత సంకుచితమైన జ్ఞానము కలవారగుట వలన తమ బుద్ధిచే పొందలేకపోయిరి. అని పరిహారము.

సర్వత్రాయున్న బ్రహ్మపదార్థము పరుగెత్తుచున్న గరుడాదులను గూడా అతిక్రమించియున్నది. ఉన్నది పరిగెత్తువారలను అతిక్రమించినది అని విరోధము. బ్రహ్మపదార్థము విభువగుటచే ముందుగానే ఆపరుగెత్తు స్థలములో యున్నది అనుట పరిహారము. సర్వాధారమైన పరబ్రహ్మయందుగల వాయువు, జల, మేఘ, గ్రహ, నక్షత్రాదులను ధరించుచున్నది. ధరించుటకు సాధనములగు కాఠిన్యాది గుణములు లేని వాయువు కాఠిన్యాదులుగల గ్రహనక్షత్రాలను ధరించుచున్నది అనుటలో ఆశ్చర్యము. సర్వాధార భూతుడగు పరబ్రహ్మచే ధరింపబడిన వాయువు ఆ ఈశ్వర శక్తిచే ఇతర పదార్థములను ధరించుచున్నది అనుటలో ఆశ్చర్యము లేదు.

5. *తదేజతి తద్నైజతి ।*
తత్ దరే తద్వన్తికే ॥
తదన్తరస్యసర్వస్య ।
తదు సర్వస్యాస్య బాహ్యతః ॥

ప్రతిపదార్థము

తత్ = ప్రకృతమైన ఏ ఆత్మతత్వము కలదో అది
ఏజతి = చలించుచున్నది.
తన్నైజతి = స్వయముగా చలించుటలేదు
తత్ = దూరమునందున్నది.
(కోట్లకొలది సంవత్సరములచే గాని పొందదగినది)
తత్ + ఉ+అన్తికే = అదినిశ్చయముగా అత్యంతసమీపమున కూడా ఉన్నది.
తత్ = అది
అస్య = సమస్తము యొక్క
అన్తః = లోపలను ఉన్నది.
తత్ = అది
ఉ = నిశ్చయముగ

అవతారిక :

ఆచార్యుడు సర్వమగు జగత్తు బ్రహ్మాత్మకము అను విషయమును దృఢము చేయుచు అటుల అనుసంధానము చేయుటకు ఫలమును భగ్యంతరముచే చెప్పుచున్నాడు.

గురుకుల వాసము వల్లను శాస్త్రముల వల్లను మెలమెల్లగా స్వతంత్రవస్తుస్వరూపమును, పరతంత్ర వస్తుస్వరూపమును వాని భేదమును గుర్తెరింగిన ముముక్షువునకు ఏ ధ్యానసమయమందు అనగా దశావిశేషమందు పరమాత్మయే సర్వభూత విశిష్టుగా శరీరాత్మభావనచేత తెలియబడినచో ఆ దశావిశేషమందు సర్వభూతములతోటి పరమాత్మకు ఏకవస్తుత్వము లభించుచున్నది. కాన సర్వభూత శరీరతత్వమును విశదముగా ధ్యానించు ఆ ముముక్షువునకు స్వతంత్రాత్మ భ్రమాది రూపమగు అజ్ఞానముండనేరదు. అనగా "తాను స్వతంత్రుడను" అనే అజ్ఞానము కలుగనేరదు. పరమాత్మయొక్క విభూతిరూపముగా తెలియబడిన సర్వమునందును నిర్మమలత్వబుద్ధి (నాది కాదు అను జ్ఞానము) కలుగుట చేత పుత్రమరణమువలనగానీ, రాజ్యహారణము వలన గానీ దుఃఖము కలుగనేరదు. పరులయొక్క విభూతులయందు కలుగు నిర్మమలత్వబుద్ధిచేత దాని వృద్ధిక్షయములలో తనకు ఎటుల సుఖదుః ఖములుండనేరవో అటులనే అని తాత్పర్యము.

8. *సపర్యగాచ్ఛుక్రమకాయ మవ్రణ మస్నావిరం।*
శుద్ధ మపాపవిద్ధం। కవిర్మనీషీపరిభూః॥
స్వయం భూర్యాథాతథ్యతో ర్థాన్।
వ్యద ధాచ్ఛాశ్వతీభ్యః సమాభ్యః॥

ప్రతిపదార్థము

సః = యథోక్తమైన ఆత్మ
పర్యగాత్ = పరి+అగాత్ = సర్వవ్యాప్తి అయిఉన్నది.
శుక్రం = దీప్తిమంతము
అకాయం = శరీర వర్జితము
అవ్రణం = నాశములేనిది
అస్నావిరం = నాడులులేనిది
శుద్ధం = నిర్మలము
అపాపవిద్ధం = ధర్మాధర్మాది పాపవర్జితం
కవిః = కవి (సర్వద్రష్ట)
మనీషీ = ఈశ్వరుడు

పరిభూః = పరిభువు (సర్వేషాం పరి ఉపరి భవతీతీ పరిభూః)
స్వయంభూః = స్వయంభువు అయిన
(సః = ఆ)
యాథాతథ్యః = యాథాతథ్యమున
అర్థాన్ = అర్థములను
వ్యదధాత్ = విధించినాడు (వారి వారికి తగినట్లు నిర్ణయించినాడు).
శాశ్వతీభ్యః = నిత్యములైన
సమాభ్యః = సమల కొరకు అనగా సంవత్సరనామములైన ప్రజాపతులకొరకు అని.

అవతారిక :

పరమాత్మ సర్వభూతమునకు అంతరాత్మ అనియును, ఇతరములైన పదార్థములన్నింటికంటే అతిశయితములు విచిత్రములు అగుశక్తులు కలవాడనియూ చెప్పి ముముక్షువునకు ఇంకా అనుసంధించతగిన పరబ్రహ్మయొక్క ఆకారములను ఉపదేశించుచున్నాడు.

(కవిః) పరిశుద్ధ జీవాత్మ స్వరూపమందలి నిర్మలమై యెడతెగని స్మృతిరూపమగు జ్ఞాన యోగము కలవాడును, భగవంతుని కల్యాణగుణములందు స్మృత్యభ్యాసము చేతనూ అన్యవిషయముల యందు వైరాగ్యము చేతను మనస్సు నిగ్రహించినవాడును, జయింపనలవి గాని కామక్రోధాదులను నిరాకరించినవాడునూ, నిత్యనిరతిశయసుఖ రూపమగు స్వాత్మను దర్శించువాడును అగు ఏజ్ఞాని బ్రహ్మప్రాప్తివరకు మోక్షము తదుపాయము తద్విరోధులు మొదలగు పదార్థములను వివేకపూర్వకముగా హృదయమునందు ధరించినాడో ఆ బ్రహ్మజ్ఞాని (శుక్రం) స్వప్రకాశమైనట్టియు కర్మకృతమగు హేయశరీరము లేనట్టియు అందువలననే దెబ్బలు లేనట్టియు పుణ్యపాపకర్మలచే నాక్రమింపబడినట్టియూ అశేష దోష ప్రతి భటుడును కళ్యాణగుణాకరుండును అగు పరమాత్మను పొందుచున్నాడు. భాష్యకర్తలు ఈ మంత్రమునకు మరియొక విధముగా పదమాన్తములన్నియు పరమాత్మపరముగాను ద్వితీయాంతము లన్నియూ పరిశుద్ధ జీవాత్మపరముగాను యోజనము చేయుచున్నారు. ఎటులన (కవిః) సర్వజ్ఞుడును, సంకల్పమాత్రము చేతనే జగత్తు యొక్క సృష్ట్యాదులను చేయువాడును అంతట వ్యాపించువాడును స్వేచ్ఛామాత్రము చేతనే అవతరించువాడును అగు ఏ పరమాత్మ కార్యభూతములగు పదార్థములనన్నింటిని యావత్ప్రళయము ఉండగలందులకు యదార్థముగా తయారుచేసినాడో ఆ పరమాత్మ (అకాయం) హేయమగు

శరీరము లేనట్టియు, ప్రణాదికములు లేనట్టియు నాడులు లేనట్టియూ పుణ్య పాపరూపములగు కర్మలచే నావరింపబడినట్టియూ ప్రకృతి వినిర్ముక్తమైనట్టి పరిశుద్ధమైన ప్రత్యగాత్మ స్వరూపమును అంతట వ్యాపించియున్నాడు.

9. *అంధం తమః ప్రవిశన్తి యే।*
విద్యాముపాసతే తతో॥
భూయ ఇవతే తమో।
య ఉవిద్యా యాగ్ంరతాః॥

ప్రతిపదార్థము

అంధంతమః = అదర్శనాత్మకమైన తమస్సును
ప్రవిశన్తి = ప్రవేశించుచున్నారు.
యే అవిద్యాం = అగ్నిహోత్రాది లక్షణమైన అవిద్యనే ఎవరు
ఉపాసతే = ఉపాసించుచున్నారో
తతః = ఆ అంధాత్మకమైన తమస్సుకంటెను
భూయఇవ = బహుతరమే అయినా
తమః = తమమును ప్రవేశించుచున్నారు.
యఉ= ఎవరైతే
విద్యయాం = విద్యయందే అనగా దేవతా జ్ఞానమందే
రతాః = అభిరతులు అయి ఉన్నారో వారు.

అవతారిక:

ఆచార్యుడు కర్మ యోగము అంగముగాగల పరమాత్మ విషయకమగు విద్యనుపదేశించి కేవల కర్మనవలంబించిన పురషులను కేవల విద్యనవలంబించిన పురుషులను నిందించుచూ వర్ణాశ్రమ ధర్మములతో కూడిన విద్య చేతనే మోక్షము సిద్ధించునని చెప్పబోవుచున్నాడు.

భోగములయందు ఐశ్వర్యములయందు ఆసక్తికలిగి ఎవరు జ్ఞానము లేని కర్మలను మాత్రమే ఏకాంతమైన, ఏకాంతకమైన చిత్తవృత్తి కలవారై అనుష్ఠించుచున్నారో వారలు అతిగాఢమగు అజ్ఞానమును అనగా అర్థాభిలాషకు, కామాభిలాషకు, తప్పనియగు దుఃఖానువృత్తిని పొందుచున్నారు. ఎవరు తమయొక్క వర్ణాశ్రమములకు తగినకర్మలను పరిత్యాగము చేసి విద్యయందె ఆసక్తికలవారగుచున్నారో వారు కర్మలను మాత్రమే ఆచరించువారు పొందు అజ్ఞానము (దుఃఖము) కంటె ఇంతయని

చెపు ఎటకు వీలులేనట్టి అపారమగు అజ్ఞానమును (దుఃఖమును) పొందుచున్నారు.

10. *అన్యదేవాహుర్విద్యయా ।*
అన్యదాహు రవిద్యయా ॥
ఇతి శుశ్రుమధీరాణాం ।
యేనస్త ద్విచచక్షిరే ॥

ప్రతిపదార్థము

విద్యయా = విద్యచే (అనగా దేవతోపాసనచే)
అన్యదేవ =వేరైన ఫలమే కావింపబడుచున్నది అని
ఆహుః = చెపు ఎచున్నారు.
అవిద్యయా = అవిద్యచేత అనగా కర్మచేత
అన్యత్ = అన్యమైన ఫలము కావింపబడుచున్నది అని
ఆహుః = చెపు ఎచున్నారు.
ఇతి = అని ఇట్లు
వయం = మేము
ధీరణాం = ధీమంతులైన వారి వచనమును
శుశ్రుమ = వినినాము
యే = ఏ ఆచార్యులు
నః = మాకొరకు
తత్ = ఆ కర్మజ్ఞానమును
విచచక్షిరే = వ్యాఖ్యానించి వివరించిరో అట్టి ఆచార్యుల పారంపర్యమున లభించినది అని అర్థము.

అవతారిక:

ఆచార్యుడు అటులైన మోక్షసాధనేమియని ప్రశ్నించు శిష్యునకు ఈ రెండును ప్రత్యేకముగా సాధనములు కానేరవు అని ఉపదేశించుచున్నాడు.

కర్మలు లేని విద్యకంటె ఇతరమైనదియే మోక్షసాధనము అని ఉపనిషత్తులు చెపు ఎచున్నవి. బ్రహ్మజ్ఞానము లేని కర్మకంటే ఇతరమైనదియె మోక్షసాధనమని ఉపనిషత్తులు చెప్పుచున్నారు. ఏ పూర్వాచార్యులు నమస్కారాదులచేత ఆశ్రయించిన మాకు ఆ మోక్షసాధనమును వివేచించి ఉపదేశించిరో పరమాత్మధ్యానపరులగు ఆ పూర్వాచార్యులవలన ఇటుల వినగలిగాము. ఆ అమూల్యమగు

విషయము బ్రహ్మవేత్తలయొక్క సంప్రదాయ పరంపరాప్రాప్తమని భావము.

11. విద్యంచావిద్యాంచ యస్తు।
ద్వేదోభయంగ్ం సహ॥
అవిద్యయా మృత్యుంతీర్త్వా।
విద్యయా మృతమశ్నుతే॥

ప్రతిపదార్థము

విద్యాంచ = విద్యను
అవిద్యాంచ = అవిద్యను (అనగా దేవతాజ్ఞానమును, కర్మను)
యః =ఎవడు
తదుభయం = ఆరెంటిని
సహ = కూడి
వేద = తెలిసికొనుచున్నాడో
అవిద్యయా = అవిద్యచేత అనగా అగ్నిహోత్రాది కర్మచేత
మృత్యుం = మృత్యువును
తీర్త్వా = అతిక్రమించి
విద్యయా =విద్యచేత (దేవతా జ్ఞానముచేత)
అమృతం = అమృతమును
అశ్నుతే = పొందుచున్నాడో.

అవతారిక :

ఆచార్యుడు మోక్షసాధనము విద్యలేని కర్మకానేరదు. అన్యమని చెప్పియుండుటచే ఆ అన్య పదార్థమును వివరించి ఉపదేశించుచున్నాడు.

ఏ జ్ఞాని విద్యను అనగా పరమాత్మోపాసనారూపమగు విద్యను అవిద్యను అనగా కర్మలను ఈ ఉభయమునుకూడా అనుష్ఠించ తగినవానినిగా తెలుసుకొన్నాడో అనగా కర్మలు ఫలాభిసంధి పూర్వకముగా అనుష్ఠించుటచే మోక్షవిరుద్ధములగు ఫలములకు హేతువులగుచున్నవి. అందువలన విద్యావిరోధము కలుగుచున్నది. కావున ఫలాభిసంధిని పరిత్యజించి అనుష్ఠించినందువలన విద్యావిరోధము కలుగుచున్నది. కావున ఫలాభిసంధిని పరిత్యజించి అనుష్ఠించినందువలన కర్మలు విజ్ఞానమునకు సాధనములు అగుచున్నవి. అందుచేత విద్యావిరోధములేదు. కావున ఫలాభిసంధిలేని కర్మలను అంగముగాను విద్యను ప్రధానముగాను, ఉభయమును ఇటుల

అంగాంగి భావముచే అనుష్ఠింపవలయునని భావము. అజ్ఞాని విద్యలకు అంగముగా ఏర్పడిన కర్మలను అనుష్ఠించుటచేత విద్యయొక్క ఉత్పత్తికి ప్రతిబంధకములైన పుణ్యాపాపరూపములగు పూర్వకర్మలను నిశ్శేషముగా తొలగించుకొని పరమాత్మోపాసనారూపమగు విద్యను పొంది అందుచే మోక్షమును పొందుచున్నాడు.

12. *అంధం తమః ప్రవిశన్తి యే।*
అసంభూతి ముపాసతే॥
తతో భూయ ఇవతే।
తమోయ ఉసంభూత్యాగ్ంరతాః॥

ప్రతిపదార్థము

యే = ఎవరు
అసంభూతిం = అసంభూతిని
ఉపాసతే = ఉపాసించుచున్నారో
అంధం తమః = అదర్శనాత్మకమైన అంధ తమస్సును
ప్రవిశన్తి = ప్రవేశించుచున్నారు. మరియు
యే = ఎవరు ?
ఉ = నిశ్చయముగా
సంభూత్యాం = సంభూతియందు
రతాః = అభిరతులు
తే = వారు
తతః = దానికంటెను
భూయఇవ = బహుతరమే అయినా
తమః = తమస్సును
ప్రవిశన్తి = ప్రవేశించుచున్నారు.

అవతారిక :

ఆచార్యుడు సమాధిరూప యోగ నిష్పత్తి ఫలాభిసంధిలేని విహిత కర్మల యొక్క అనుష్ఠానము వలన సాధింపతగియున్నది అని ఉపదేశించి అనంతరమందు నిషిద్ధ నివృత్తి రూపములగు యోగములవల్ల సాధించవలయునని చెప్పబోవుచూ పూర్వమువలె ఒక్కొక్కదానిని అనుష్ఠించినవారలను నిందించుచున్నాడు.

ఎవరు విద్యాధికారులు సమాధికి అంగభూతమగు నిషిద నివృత్తిని అనగా మానము, దంబము, హింస, చౌర్యము మొదలగు

యోగవిరుద్ధములైన వాని యొక్క నివృత్తిని మాత్రమే ఆచరించుచున్నారో వారు అతిగాఢమగు అజ్ఞానమును పొందుచున్నారు. ఎవరు యోగవిరుద్ధములగు మానము, దంబము, హింస, చౌర్యము మొదలగు వానియొక్క నివృత్తిని వదలి కేవలము సమాధియందే అనురాగము కల వారగుచున్నారో వారు యోగాంగమగు మానంబాది రూప నిషిద్ధి నివృత్తిని ఆచరించిన వారు పొందిన అజ్ఞానము కంటె అధికమగు మేరలేని అజ్ఞానమును పొందుచున్నారు.

13. *అన్య దేవాహుః సంభవాదన్య*
దేవాహుః అసంభవాత్ ॥
ఇతి శుశ్రుమ ధీరణాం ।
యేనస్త ద్వి చచక్షిరే ॥

ప్రతిపదార్థము

సంభవాత్ = సంభవమువలన (బ్రహ్మోపాసనవల్ల)
అన్యదేవ = అన్యమును
ఆహుః = చెప్పుచున్నారు.
అసంభవాత్ = అసంభూతివలన
అన్యత్ = అన్యమును
ఆహుః = చెప్పుచున్నారు.
ఇతి = అని ఇట్లు మేము
ధీరణాం = ధీరుల యొక్క వచనమును
శుశ్రుమ = వినియున్నాము.
యే = ఎవరు ?
నః = మాకు
తత్ = అద్దానిని (వ్యాకృతావ్యాకృతోపాసన ఫలమును)
విచచక్షిరే = వ్యాఖ్యానించి యుండిరో అని అర్థము.

అవతారిక :

ఆచార్యుడు అటులైన మోక్షసాధనమేమియని ప్రశ్నించు శిష్యునకు ఈ రెండును ప్రత్యేకముగా మోక్షసాధనములు కానేరవు అని ఉపదేశించుచున్నాడు.

నిషిద్ధనివృత్తిలేని సమాధికంటె ఇతరమైనదియే మోక్షసాధనము అని ఉపనిషత్తులు (పూర్వాచార్యులు) చెప్పుచున్నవి. (చెప్పుచున్నారు.)

సమాధివిహీనమైన నిషిద్ధనివృత్తికంటె ఇతరమైనదియే మోక్షసాధనమని ఉపనిషత్తులు చెప్పుచున్నవి. ఏ పూర్వాచార్యులు

నమస్కారాదులచేత ఆశ్రయించిన మాకు ఆమోక్షసాధనమును వివేచించి ఉపదేశించిరో పరమాత్మధ్యానపరులగు ఆపూర్వాచార్యులవలన ఇటుల వినగలిగినారము. ఈ అమూల్యమగు విషయము బ్రహ్మవేత్తల యొక్క సంప్రదాయ పరంపరాప్రాప్తమని భావము.

14. *సంభూతించ వినాశంచ।*
యస్తద్వేదోభయగ్ంసహ॥
వినాశేన మృత్యుంతీర్త్వా।
సంభూత్యా మృతమశ్నుతీ॥

ప్రతిపదార్థము

సంభూతించ = సంభూతిని అనగా అవ్యాకృతమును
వినాశంచ = వినాశమును
ఉభయం = రెంటిని
సహ= కూడా
యః = ఎవడు
వేద = తెలిసికొనుచున్నాడో వాడు
వినాశేన = వినాశముచేత
మృత్యుం = అనైశ్వర్య అధర్మకామాది దోషసముదాయ రూపమగు మృత్యువును
తీర్త్వా = అతిక్రమించి
అసంభూత్యా = అసంభూతి చేత
అమృతం = ప్రకృతిలయ లక్షణమైన అమృతమును
అశ్నుతే = పొందుచున్నాడు.

అవతారిక :

ఆచార్యుడు మోక్షసాధనము సమాధిలేని నిషిద్ధ నివృత్తి కానేరదు. నిషిద్ధ నివృతి లేని సమాధి కానేరదు. అన్యమని చెప్పియుండుటచే ఆ అన్య పదార్థమును వివరించి ఉపదేశించుచున్నాడు.

ఏ జ్ఞాని సమాధిరూప బ్రహ్మానుభవమును మానము, దంబము, హింస, చౌర్యము మొదలగు యోగ విరుద్ధములైన నిషిద్ధముల యొక్క నివృత్తిని ఈ ఉభయమును అంగాంగి భావము చేత అనగా మాన దంబాది నిషిద్ధనివృత్తిని అంగముగాను, సమాధిరూపయోగమును (బ్రహ్మానుభవమును ప్రధానముగా గ్రహించి రెండును కూడా అనుష్ఠించతగినవని తెలుసుకొనుచున్నాడో ఆ జ్ఞాని అనగా ముముక్షువు నిషిద్ధ నివృత్తిరూపమగు యోగాంగము యొక్క సేవనము చేత సమాధి

ప్రతిబంధకములగు పుణ్యపాప రూపములైన పూర్వకర్మలను నిశ్శేషముగా తొలగించుకొని సమాధిరూప యోగమును (బ్రహ్మానుభవమును) పొంది నిష్పన్నమైన ఆ బ్రహ్మానుభవరూపమగు సంభూతి చేత అమృతమును పొందుచున్నాడు. అనగా బ్రహ్మప్రాప్తి రూపమైన సంభూతిని పొందుచున్నాడు అని భావము.

15. హిరణ్మయేన పాత్రేణ।
సత్యస్యాపి హితం ముఖమ్॥
తత్త్వం పూషన్న పావృణు।
సత్యా ధర్మాయ దృష్టయే॥

ప్రతిపదార్థము

హిరణ్మయేవ = హిరణ్మయమువలే
పాత్రేణ = పాత్రచేత
సత్యస్య = ఆదిత్యమండలిస్థమైన బ్రహ్మయొక్క
ముఖం = ముఖము అనగా ద్వారము.
అపిహితం = అపిహితము అనగా ఆచ్ఛాదితము
తత్త్వం = అందువలన
హే పూషన్ = ఓ పూషా! (సూర్యభగవానుడా!)
తత్త్వం = సత్యధర్మడను అయి ఉన్నాడను. అట్టి నాకొఱకు
(ధర్మమును అనుష్ఠించునాకొరకు)
దృష్టయే = దృష్టి కొరకు
అపావృణు =తొలగించివేయుము.

అవతారిక :

ఆచార్యుడు ఇటుల సాంగమగు భక్తియోగమునుపదేశించి ఆ భక్తి యోగము కలవాడు అనుసంధించదగిన రెండు మంత్రములను ఉపదేశించుచున్నాడు.

ఈ మొదటి మంత్రము పూష శబ్ద వివక్షితమగు భగవంతుని గూర్చి సమాధి ప్రతిబంధకములగు వాని యొక్క నివృత్తికొరకు ప్రార్థనమును చెప్పుచున్నది. సూర్యమండలము యొక్క మధ్యభాగమున వసించు ఓ భగవంతుడా! స్వభావమందు వికారములున్ననూ స్వరూపమందు వికారములులేని సత్యమైన జీవాత్మకు అనేకములైన ఇంద్రియముల సంబంధము కలిగినప్పటికి ముఖస్థానముగానున్న మనస్సు పరమాత్మవగు నీవిషయంలో వ్యాపారమును ప్రతిబంధించునట్టి నా పురాకృతములగు కర్మలగు కర్మలచేత సిద్ధములైన సువర్ణప్రాయములగు

భోగ్యములచే నాచ్ఛాదింపబడియున్నది. అనగా మనస్సు బాహ్యములగు విషయములందు భోగవాంఛ కలదై పరమాత్మ విషయములో వ్యాపారము లేక యున్నదని భావము. హృషీకేశుడవగు నీవు అనగా ఇంద్రియములకు ప్రభువు అయిననీవు జీవునకు ధర్మమగు నీదర్శనము కొరకు నామనస్సు యొక్క అడ్డమును తొలగించుము. అప్పుడు నేను బ్రహ్మానుభవమును పొందగలనని తాత్పర్యము.

16. *పూషన్నే కర్షేయమసూర్యప్రాజాపత్య।*
వ్యూహరశ్మీన్సమూహ తేజోయత్తే॥
రూపం కల్యాణ తమం తత్తేపశ్యామి।
యో సావసౌపురుషస్సో హమస్మి॥

ప్రతిపదార్థము

హేపూషన్ = ఓ పూషా!
హే ఏకర్షీ = ఓ ఏకర్షీ
హేయమా = ఓ యముడా!
సూర్యః = రశ్మలను అనగా కిరణములను
హేసూర్య = ఓ సూర్యుడా!
హే ప్రాజాపత్య= ఓ ప్రాజాపత్యుడా!
రశ్మీన్ =రశ్మలను అనగా స్వకీయములైన కిరణములను
వ్యూహ = తొలగించివేయుము
తేజః = నీ యొక్క తేజస్సును
సమూహ = ఏకీకరింపుము.
కల్యాణతమం = కల్యాణ తమము అనగా
అత్యంత శోభనము అయిన
యత్తేరూపం = ఏ నీరూపముకలదో
తత్ = అద్దానిని
తే = నీ యొక్క అనుగ్రహమునునేను
పశ్యామి = చూచుచున్నాను.
యో సావసౌపురుషః = వ్యాహృతులే అవయములుగా గల ఆదిత్యపురుషుడు ఎవడు కలడో

సోహమస్మి = అతడు నేనే అగుచున్నాను సుమా!

అవతారిక :

ఆచార్యుడు పరమాత్మ దర్శన ప్రార్థనా మంత్రమును ఉపదేశించుచున్నాడు.

ఆశ్రితులను పోషించెడువాడా! అతీంద్రియములగు అర్థములను గుర్తెరింగెడు వాడిలో సాటిలేనివాడా! సర్వమునకు అంతర్యామి యైనవాడా! నీభక్తుల బుద్ధులను సత్పధమున ప్రేరేపించువాడా! ప్రజలకు ప్రభువైనవాడా! నీయొక్క దివ్యస్వరూప సందర్శనమునకు అనుపయుక్తములగు అతితీక్ష్ణములైన కిరణములను తగ్గించుమా! నీదివ్య స్వరూపమును సందర్శించుటకు ఉపయోగించు సౌమ్యమగు తేజస్సును సమకూర్చుమా నిరతిశయ భాగ్యభూతుడవగు నీ యొక్క సౌందర్యాది గుణాతిశయము చేత అతిప్రియతమ మైనట్టియు నీ సర్వకల్యాణ గుణములకంటె కల్యాణతమమైనట్టియు ఏ దివ్య రూపము కలదో ఆ దివ్యరూపమును నేను చూడగలను (యో సౌపురుష స్సోహ మస్మి) ఎవరు ఆదిత్య వర్ణమగు విగ్రహము కలిగి పురుష సూక్త ప్రతిపాద్యమైన మహాపురుషుడో ఆఈయనయే మదంతర్యామి అగుచున్నాడు.

17. *వాయు రనిల మమృతమ్ ।*
అథేదం భస్మాన్తగ్ం శరీరమ్ ॥
ఓంక్రతోస్మరకృతగ్ం స్మరక్రతో ।
స్మర కృతగ్ం స్మర ॥

ప్రతిపదార్థము

వాయుః అమృతమ్ = ప్రాణవాయువు అమృతరూపుడునగు
అనిలం = అనిలుని అనగా సూత్రాత్మను
(ప్రతిపద్యతాం = పొందును గాక)
అథేదం శరీరం = అనంతరమీ శరీరము అగ్నియందు హుతమై
భస్మాన్తం = భస్మాన్తము అయిపోవుగాక!
ఓం = బ్రహ్మస్వరూపుడా!
హేక్రతో = ఓ క్రతూ! అనగా ఓ సంకల్పాత్మకుడా!
స్మర = స్మరింపుము.
కృతం = భావితమైచేయబడిన దానిని
స్మర = స్మరింపుము.

అవతారిక :

ఆచార్యుడు పరతత్త్వము యొక్కయు, అపరతత్త్వము యొక్కయు వివేకమును, పరమాత్మ ప్రాప్తి రూపమగు పరమపురుషార్థమునకు

సాధనభూతమగు సాంగభక్తి యోగనిష్ఠునకు అనుసంధించదగిన రెండుమంత్రములను ఉపదేశించి భక్తియోగమునందు జ్ఞానము శక్తి మొదలగు సాధన సంపదలేక శరణాగతిని అవలంబించి పరమ పురుషార్థమును పొందదలచువారలకు తదనుష్ఠానమంత్రముల నుపదేశించుచున్నాడు. వీనిలో మొదటి మంత్రము శరణాగతి మంత్రములోని మొదటి ఖండకు సమానార్థకమనియు ఇట్టి రెండుమంత్రములు అర్థపంచకమను (అనగా పరబ్రహ్మస్వరూపము, జీవాత్మస్వరూపము, భగవత్ప్రాప్త్యుపాయము, భగవత్ప్రాప్తిరూపఫలము, భగవత్ప్రాప్తి విరోధిమార్గము) బోధించుచున్నవి. శరీరముకంటెను, ఇంద్రియములకంటెను, విలక్షణమైన పరిశుద్ధాత్మ స్వరూపము యొక్క ఆధ్యాత్మజ్ఞానము చేత జీవాత్మను సంస్కరించి అటుల సంస్కరింపబడిన ఆత్మస్వరూపమగు హావిస్సును పరమాత్మయందు సమర్పించుటయే శరణాగతి అనబడుచున్నది.

స్థితె మనసి సుస్వస్థే శరీరెసతి యోనరః ।
ధాతుసామ్యే స్థితె స్మర్తావిశ్వరూపంచ మామజమ్ ।
తతస్తం మ్రియమాణంతు కాష్ఠపాషాణ సన్నిభమ్ ।
అహంస్మరామి మద్భక్తం నయామి పరమాంగతిమ్ ।

అను వరాహ చరమద్వయములోని "అహం స్మరామి" అనువాక్యము, ఈమొదటి మంత్రము (వాయురనిలమిత్యాది) లోని "క్రతోస్మర" అని ముముక్షువు యొక్క ప్రార్థనావచనమునకు సమాధానమగు భగవద్వచనమనియు "నయామి పరమాంగతిమ్" అను వాక్యము రెండవ మంత్రము (అగ్నేనయ ఇత్యాది) లోని "అగ్నేనయ" అను ముముక్షువు యొక్క ప్రార్థనా వచనమునకు భగవద్వచనమనియు ఇందుచేత ఈ రెండు మంత్రములకు ఆ వరాహచరమ శ్లోకములు ఉపబృంహణములనియు తెలుసుకొనదగిన్నవి. అని సంప్రదాయవేత్తలు అభిప్రాయపడుచున్నారు.

(వాయుః) జీవుడు కర్మానుగుణమగు భగవత్ సంకల్పము చేత అచ్చటచ్చట వెళ్లువాడును, ఒకచోట నిలకడగా ఉండనివాడును, దేహసంతానము నశించినను నశించని స్వరూపము కలవాడును అగుచున్నాడు. ఈజీవాత్మ వేచివెళ్లిన తరువాత ఈ దేహము దహనసంస్కారముచేత భస్మాంతమగుచున్నది. ఖనన సంస్కారముచేత క్రిమ్యంతమగుచున్నది. త్యాగసంస్కారము చేత విడంతమగుచున్నది. అనగా ఈ శరీరము అగ్నియందుండుటచేత భస్మమగుచున్నది.

భూమియందు పూడ్చివేయుట ద్వారా పురుగులుగా అగుచున్నవి. భూమియందు వదిలి వేయుట ద్వారా పక్షులు తినుట వలన మల రూపమగుచున్నది. అనిభావము.

"ఓం"అనునది పరమాత్మయందు జీవాత్మను సమర్ధించెడు మంత్రము. జ్ఞానయోగగోచరుడవగు ఓ పరమాత్మా! నన్ను స్మరింపుమా! అనగా అతిదీనుడనైననన్ను స్మరించి అట్టి నాచేత చేయబడిన ఏకొంచెము అనుకూల్యమున్నను కృతజ్ఞుడవగు నన్ను రక్షింపుమని భావము. దిత్వాతిశయముచేత చెప్పినవిషయమునే రెండవపర్యాయము చెప్పుచున్నాడు.

18. *అగ్నే నయ సుపథారయే।*
అస్మాన్విశ్వానిదేవ వయునాని విద్వాన్॥
యుయోధ్యస్మజ్జుహురాణ మేనో।
భూయిష్ఠాంతే నమ ఉక్తింవిధేమ॥

ప్రతిపదార్థము

హే అగ్నే = ఓ అగ్నీ!
సుపథా =శోభనమైన మార్గమున
నయ =పొందింపుము.
రాయే =ధనము కొఱకు అనగా కర్మఫలభోగము కొఱకు
హేదేవ! = ఓ ప్రకాశస్వరూపుడవైన దేవా!
అస్మాన్ = యథోక్త ధర్మఫలవిశిష్టులమైన మమ్ము
విశ్వాని = సమస్తములైన
వయునాని = మేమొనర్చిన కర్మలను
విద్వాన్ = గ్రహించినవాడవు కాగలవు, మరియూ
అస్మత్ = మానుండి
జుహురాణం = కుటిలమైన
ఏనః = పాపమును
యుయోధి = నశింపచేయుము.
తే = ని కొఱకు
భూయిష్ఠాం = బహుతరమైన
నమఉక్తిం = నమస్కారవచనమును
విధేమ = కావించుచున్నాము (పరిచరించుచున్నాము)

అవతారిక :

ఆచార్యుడు అగ్నిశబ్దవాచ్యుడగు భగవంతుని గూర్చి ఇష్టప్రాప్తిని నిష్టనివృత్తిని ప్రార్థించుటకు మంత్రమునుపదేశించుచున్నాడు. అగ్నికి అంతర్యామియగు ఓ పరమాత్మా! అనేకములగు పురుషార్థోపాయములను తెలిసిననీవు అతి కుటిలము (బంధకము) అగు పాపమును అనగా విహితములైన కృత్యములను చేయకపోవుట చేతను ఇంద్రియములను నిగ్రహించలేకపోవుటచేతను సంప్రాప్తమైనట్టి నిన్ను ఉపాసించుటకు ప్రతిబంధకముగా నున్నట్టియూ పాపమును మావల్లనుంచి తొలగించుము. అనంతము స్థిరము ఆనంద ఘనస్వరూపుడవుగానున్న నీకొరకు ఇతరమైన గతిలేనట్టియూ, ఇతరమైన ప్రయోజనము లేనట్టియు ఇతరమైన సాధనము లేనట్టియు మమ్ములను పొందించుమా! అవాప్తసమస్త కాముడవగుటచే నమస్కారమును తప్ప ఇతరములను కోరని నీకొరకు మేము అనేకములగు వాచికములైన నమస్కారములను చేయగలము.

ఉపసంహారము

ఈ ఈశావాస్యోపనిషద్విషయ సంగ్రహ మేమనగా? ప్రథమ మంత్రాష్టకము అనగా మొదటి ఎనిమిది మంత్రములు ప్రకృతి తత్త్వమును గూర్చియు ప్రత్యగాత్మ అనగా జీవాత్మతత్త్వమును గూర్చియు కర్మయోగము, జ్ఞానయోగము అనెడు వ్యవహితములగు భగవత్ ప్రాప్తిరూప ముక్త్యుపాయములను గూర్చియు ప్రధానముగా చెప్పుచున్నవి. ఉపరితన మంత్రాష్టకము అనగా తరువాతి ఎనిమిది మంత్రములు పరతత్త్వమగు పరమపురుషుని గూర్చిన భక్తియోగమును ప్రధానముగా చెప్పుచున్నది. మిగిలిన రెండుమంత్రములు సర్వఫల సాధనమగు ప్రపదనమును ప్రధానముగా చెప్పుచున్నవి.

భగవద్గీత యొక్క పదునెనిమిది అధ్యాయములలో ప్రథమ షట్కము అనగా మొదటి ఆరు అధ్యాయములు ఈశావాస్యోపనిషత్తులోని ప్రథమ మంత్రమునకు ఉపబృంహణము. అనగా వివరణమని సామాన్యముగా అర్థము. ద్వితీయ షట్కము అనగా భగవద్గీతలోని తరువాత ఆరు అధ్యాయములు ఏడు మొదలు పన్నెండు వరకు ఈ ఉపనిషత్తులోని ద్వితీయమంత్రాష్టకమునకు వివరణము. తృతీయషట్కము భగవద్గీతలోని చివరి ఆరు అధ్యాయములు. అనగా పదమూడు మొదలు పదునెనిమిది వరకు. ఈ ఉపనిషత్తులోని మిగిలిన రెండు మంత్రములకు ఉపబృహణములు అనగా వివరణము. అయితే తృతీయ షట్కము మొదటి షట్కము చేతనూ, ద్వితీయషట్కము చేతను చెప్పబడిన తత్త్వము

ఉపాయము పురుషార్థము వీనిని విశదము చేయుచూ శరణాగతి విధానమును ప్రధానముగా చెప్పుచున్నది. భగవద్గీతా చరమ శ్లోకమగు

సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ ।
అహంత్వా సర్వ పాపేభ్యో మోక్షయిష్యామిమాశుచః॥

అను శ్లోకము యొక్క పూర్వార్థము ఈశావాస్యోపనిషత్తులోని పదిహేడవ మంత్రమగు "వాయురనిల మమృత" మిత్యాది మంత్రము యొక్క అర్థానుష్ఠానమునుచెప్పుచున్నది. ఈ చరమ శ్లోకము యొక్క ఉత్తరార్థము ఈ ఈశావాస్యోపనిషత్తులోని పదునెనిమిదవ మంత్రమగు "అగ్నేనయ" ఇత్యాది మంత్రములోని యుయోధ్యస్మజ్జుహురాణమేనః" అను ప్రార్థనా వచనానుసంధానము చేయు వారల యొక్క ప్రార్థనమును పూరించుచు ముముక్షువుయొక్క శోకమును తొలగించుచున్నది కనుక భగవద్గీతా చరమ శ్లోకము ఈ ఈశావాస్యోపనిషత్తులోని 17-18 అంతిమ మంత్రద్వయములకు ఉపబృంహణముగా గుర్తెరుంగ తగియున్నది. ఇట్లు ఈ ఈశావాస్యోపనిషత్తు పరతత్వము, తద్విభూతి యోగము, తదుపాసనము, తత్రప దనము, తత్ఫలము మొదలగు విశేషములను సంగ్రహించి స్పష్టముగా ప్రభోధించుచున్నది. అందుచే సంప్రదాయవేత్తలు ఈ ఈశావాస్యోపనిషత్తు అన్ని ఉపనిషత్తులలోను సారభూతమైనదనియు అభిప్రాయపడుచున్నారు.

ఉపనిషత్ మంత్ర సంగ్రహము

సర్వేశ్వరుడు స్వశాసన రూపమగు వేదరాశిని చతుర్ముఖిని ద్వారా ప్రకాశింపచేసెను. తరువాత భగవదంశ సంభూతుడగు కృష్ణద్వైపాయనుడు ఆ వేద రాశిని నాలుగు భాగములుగా విభజించి పైలాది మహర్షులకు అధ్యయనము చేయించెను. అందు.

ఋగ్వేదము 8 శాఖలు
యజుర్వేదము 101 శాఖలు
సామవేదము 1000 శాఖలు
అథర్వణవేదము 9 శాఖలుగా ఏర్పడినవి.
యజుర్వేదమందలి 101 శాఖలలో
కృష్ణ యజుర్వేదము 86 శాఖలు

శుక్ల యజుర్వేదము 15 శాఖలు అగుచున్నవి. అని విష్ణుచిత్తులవారి అభిప్రాయము. మరికొందరు చరణవ్యూహ కర్తయగు శౌనకమహర్షి

యజుశ్శాఖలు 86 అని చెప్పుటచేత యజుశ్శాఖలు 101 అయినప్పటికీ చరణ వ్యూహా కాలము నాటికి మిగతా శాఖలు లుప్తములై 86 శాఖలు మాత్రమే మిగిలి యుండవచ్చునని తలంచుచున్నారు. ఆ శాఖలలోను ఇప్పటికి తైత్తరీయ శాఖ వాజసనేయ శాఖ మొదలగు అయిదు లేక ఆరు శాఖలు మాత్రమే శ్రవణదృగ్గోచరము అగుటచేత మిగతా శాఖలు లుప్తములైనవిగా భావింపవలసి యున్నది. ఈ శుక్ల యజుర్వేదమునే వాజసనేయ సంహిత అని చెప్పుచున్నారు. కాణ్వ, మాధ్యందిన రూప వాజసనేయ సంహితాన్తమున మనకు ప్రకృతమగు ఈ ఈశా వాస్యోపనిషన్మంత్రములు ప్రకాశించు చున్నవి. ఈ సంహితాన్త మందలి ఈ ఉపనిషత్తును కాణ్వులు 18 మంత్రములుగా పఠించు చున్నారు. ఈ కాణ్వ పాఠమునను సరించియే భాష్యకర్తలు భాష్యమును వ్రాయబూనినారు. మాధ్యందినులు ఈషద్భేదముతో 17 మంత్రములుగా పఠించుచున్నారు. ఆ తారతమ్యమేమన కాణ్వులు పఠించిన 9, 10, 11, 17, 18 మంత్రములను మాధ్యందినులు 12, 13, 14, 15, 16 మంత్రములుగా స్వల్పభేదముతో పఠించుచున్నారు. కాణ్వులు పఠించునట్టి 12, 13, 14 మంత్రములను మాధ్యందినులు 9, 10, 11 మంత్రములుగా పఠించుచున్నారు. కాణ్వులు 15, 16 మంత్రములుగా పఠించిన వానిలో 15 వ మంత్రము యొక్క పూర్వార్థమును 16 వ మంత్రము యొక్క ఉత్తరార్థమును కలిపి కించిత్ భేదముతో 17 వ మంత్రముగా మధ్యందినులు పఠించుచున్నారు. అందుచే కొందరు వైజ్ఞానికులు 15 వ మంత్రము యొక్క ఉత్తరార్థము 16 వ మంత్రముయొక్క పూర్వార్థము తగ్గిపోవుట వలన మాధ్యందినులకు ఒక మంత్రము తగ్గి 17 మంత్రములుగా ఏర్పడినవి. అది అప్పటికి గల పఠన పాఠనములలో విడచిపోయినదిగా తలంచదగియున్నది అని అభిప్రాయపడుచున్నారు.

ఎట్లైనను ఈ వాజసనీయసంహిత యొక్క అన్తిమ అధ్యాయంలోని మంత్రములు కల్పసూత్రకారులు కర్మలయందు వినియోగము చేయక పోవుటచేతను అట్లు వినియోగము చేయుటకు తగిన అర్థసామర్థ్యములగు లింగములు కనిపించకపోవుచేతను ఆత్మయాథాత్మ్యత్మను ప్రతిపాదించుటచేతను, విద్యయొక్క వినియోగము చెప్పుటచేతను, ఈ సంహితాన్తిమాధ్యాయమును జ్ఞానకాండ అనియే భావించవలసి యున్నది. ఇందులకు తార్కాణముగా వాజసనేయులకు జ్ఞానకాండరూపమగు బృహదారణ్యకోపనిషత్తు యొక్క షష్ఠ సప్తమాధ్యాయములలో ఈ అధ్యాయమునందుగల ప్రధానములయిన 9, 15, 16, 17, 18 మంత్రమలు కూడా పఠింపబడుటచేత ఇదియు జ్ఞానకాండమను ప్రత్యభిజ్ఞను కలుగ చేయుయున్నది. ఇటుల వాజసనేయ

సంహితాన్తిమాధ్యాయమై జ్ఞానకాండ రూపమగు బృహదారణ్యకోపనిషత్తుయొక్క షష్ఠ సప్తమాధ్యాయములలో ఈ అధ్యాయమునందుగల ప్రధానములయిన 9, 15, 16, 17, 18 మంత్రములుకూడా పఠింపబడుటచేత ఇదియు జ్ఞానకాండమను ప్రత్యభిజ్ఞను కలుగచేయుచున్నది. ఇటుల వాజసనేయ సంహితాన్తిమాధ్యాయమై జ్ఞానకాండ రూపమగు ఈ ఉపనిషత్తు కర్మకాండ రూపమగు పూర్వాధ్యాయములందు చెప్పబడిన కర్మలన్నియు వినియోగ పృథక్త్వన్యాయముచేత (అనగా ఒకదానికే విధి వచనముచేత ఏర్పడిన అంగత్వము విధ్యంతరము వలన పొందబడిన ఫలసంబంధమును బాధింపనేరదు. అని సామాన్యముగా తాత్పర్యము) బ్రహ్మ విద్యకు కూడా అంగములగుచున్నవి. అను కర్మజ్ఞానములకు గల సంబంధమును " విద్యాంచా విద్యాంచే" ఇత్యాది వచనములచేత విశదము చేయుట వలన కర్మకాండాన్తపాఠమునకు సార్థక్యమును సమకూర్చుచున్నది. స్వారస్యమును కలుగచేయుచున్నది. (వినియోగ పృథక్త్వన్యాయము యొక్క వివరణము ఏమన " ఏకస్య తూభయత్వే సంయోగ పృథక్త్వం" అని పూర్వ మీమాంసా శాస్త్రములో నాల్గవ అధ్యాయములోని మూడవ పాదములో ఐదవ సూత్రము (4-3-5) "దధ్నా జుహోతి" అను విధి వచనము యొక్క బలముచేత దధి రూపపదార్థము హోమాంగ మైనప్పటికీ "దధ్నేంద్రియ కామస్య జుహుయాత్" అను మరియొక విధి వచన బలము చేత ఇంద్రుడు రూపమగు ఫలమును సంపాదించుచున్నది. అని పూర్వ మీమాంసా శాస్త్ర నిర్ణయము. అటులనే ఉత్తర మీమాంసా శాస్త్రమునందు కూడా వాజసనేయ సంహితారూప కర్మకాండలో చెప్పబడిన దర్శ పూర్ణమాసాది రూప యాగ కర్మలన్నియు "స్వర్గకామోయజేత" అను విధివచన బలముచేత స్వర్గాది రూపఫలమును సంపాదించునవైప్పటికి " యజ్ఞేన దానేన తపసా నాశకేన బ్రాహ్మణా వివిదిషన్తి" అను విధ్యంతరము వలన విద్యాంగములున్నూ అగుచున్నవి. మహత్తరములగు విషయములున్నూ శృంగగ్రాహికాన్యాయముచే ప్రభోధించుచూ ఉపనిషత్తులన్నింటిలోను ప్రధానమై ప్రకాశించుచున్నది అని తత్త్వవేత్తలు అభిప్రాయపడుచున్నారు.

ఓం పూర్ణమదః పూర్ణమిదం ।
పూర్ణాత్పూర్ణ ముదచ్యతే ॥
పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ ।
పూర్ణ మేవా వశిష్యతే ॥

ఓం శాన్తిః శాన్తిః శాన్తిః ।